

РЕЗУЛТАТИ ОД МОНИТОРИНГОТ ВРЗ СПРОВЕДУВАЊЕ НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2013

СЕГА

Коалиција на младински организации
www.sega.org.mk

Јули 2014

ПРОЕКТ „ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА КОНВЕНЦИЈАТА
ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА“

РЕЗУЛТАТИ ОД МОНИТОРИНГОТ ВРЗ
СПРОВЕДУВАЊЕ НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ПРАВАТА
НА ДЕТЕТО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2013
ГОДИНА

Јули 2014

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

341.231.14-053.2:005.584.1(497.7)"2012/13"

МАРКОВСКА Спасеноска, Елизабета

Резултати од мониторингот врз спроведување на Конвенцијата за правата на детето во Република Македонија за 2013 година / [автори Елизабета Марковска Спасеноска, Марија Нашоковска]. - Прилеп : Коалиција на младински организации СЕГА, 2014. - 52 стр. : табели, граф. прикази ; 21 см

Публикацијата е во рамките на проектот: "Имплементација на Конвенцијата за правата на детето во Република Македонија"

ISBN 978-608-4631-08-8

1. Нашоковска, Марија [автор]. - I. Спасеноска, Елизабета
Марковска види Марковска Спасеноска, Елизабета

а) Конвенција за правата на детето - Имплементација - Мониторинг -
Македонија - 2012-2013
COBISS.MK-ID 97155850

Овој извештај е подготвен со финансиска и техничка поддршка од Детскиот фонд на Обединетите нации (УНИЦЕФ) и Детската Фондација Песталоци. Ставовите изразени во оваа публикација се на авторите и нужно не ги рефлектираат ставовите и политиките на Детскиот фонд на Обединетите нации (УНИЦЕФ) и Детската Фондација Песталоци.

Pestalozzi Children's Foundation

Education and intercultural competence - worldwide

СОДРЖИНА:

1. ВОВЕД.....	4
2. РЕЗИМЕ НА НАОДИТЕ.....	5
3. МОНИТОРИНГ СЕГМЕНТИ И СТРУКТУРА НА СИСТЕМОТ ЗА МОНИТОРИРАЊЕ.....	8
3.1. МЕТОДОЛОГИЈА НА ПРИБИРАЊЕ ПОДАТОЦИ.....	9
4. ПРЕГЛЕД НА ДОБИЕНИТЕ НАОДИ СПОРЕД ЧЛЕНОВИТЕ ОД КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО.....	11
4.1. ЧЛЕН 2.....	11
4.2. ЧЛЕН 4.....	14
4.3. ЧЛЕН 12.....	17
4.4. ЧЛЕН 13.....	26
4.5. ЧЛЕН 15.....	30
4.6. ЧЛЕН 27.....	33
4.7. ЧЛЕН 28.....	35
4.8. ЧЛЕН 29.....	38
4.9. ЧЛЕН 42.....	42
5. ПРИЛОЗИ.....	44
6. ЗА КОАЛИЦИЈА СЕГА.....	52

1. Вовед

Овој извештај е дел од проектот „Имплементација на Конвенцијата за правата на детето во Република Македонија“ кој го спроведува Коалицијата на младински организации СЕГА со поддршка на Детската фондација Песталоци од Троген, Швајцарија и канцеларијата на УНИЦЕФ во Република Македонија. Целта на овој извештај е да даде приказ за состојбата со регулирањето и почитувањето на правото на учество на децата во донесувањето одлуки, спроведувањето на правото на здружување, правото на образование и еднаков пристап, како на национално ниво така и во 14–те градови и 16 рурални места кои се вклучени во мониторингот. Коалиција СЕГА прибира податоци за имплементацијата на Конвенцијата на годишно ниво почнувајќи од 2011 година.

Во споредба со претходниот извештај (мониторинг на имплементацијата на Конвенцијата за 2012 година) кој претставуваше компилација од индикатори и наоди финансирани од двата донатори, но кои беа посебно презентирани, извештајот за 2013 година кој е подолу презентира претставува интегрален преглед на состојбата со имплементацијата на Конвенцијата за правото на детето во Македонија во областа на правото на учество на децата во донесувањето одлуки, недискриминација, правото на образование и еднаков пристап. Со интегрирањето на посебните членови и развиените индикатори за нив во единствен систем за мониторинг и евалуација се премина на прибирање на податоци во исто време по сите индикатори. Во текот на месеците април и мај 2014 година се прибираа

податоци кои се однесуваат на спроведувањето на Конвенцијата во текот на 2013 година и истите се презентирани во овој извештај. За разлика од претходните години, кога се спроведуваа два циклуси на прибирање на податоци, од оваа година прибирањето ќе се спроведува на годишно ниво.

И во овој извештај се дава краток осврт на наодите од претходните циклуси на прибирање на податоци за мониторинг на спроведувањето на Конвенцијата, но и за периодот на подготовка на Алтернативниот извештај за спроведување на Конвенцијата за правото на детето во Република Македонија, за да се утврди дали постои некаков тренд на подобрување, влошување или пак ситуацијата останува непроменета на крајот на 2013 година споредено со претходните периоди на прибирање на податоци. За индикаторите кои се вклучени за прв пат при прибирањето на податоците за 2012 година, наодите од 2012 година претставуваат база за споредба за промените кои настанале (ако настанале) во 2013 година.

Улогата на овој извештај не е само да ја покаже состојбата во спроведувањето на Конвенцијата во Република Македонија, туку во исто време да послужи како алатка за развивање на активности за застапување од страна на граѓанските организации пред надлежните владини институции на локално и национално ниво. Наодите од извештајот исто треба да послужат како поттик на граѓанските организации кои работат на полето на детски права, вклучително и правото на учество во носењето на одлуки да најдат заеднички именител кој ќе ги сплоти поорганизирано да настапат во застапувањето за подобрување на правата на децата во рамките на образовниот процес и локалните заедници.

2. Резиме на наодите

Нивото на информираност и знаење на претставниците на училиштата поврзани со детската дискриминација, превенцијата и справување со пријавени случаи во училиштата се на исто ниво како и во 2012 година. Училиштата се информирани за детска дискриминација, знаат начелно кои институции треба да бидат контактирани, имаат свој став за најранливите групи на деца подложни на дискриминација, но досега немаат ниту еден пријавен случај на детска дискриминација. И додека одреден број училишта сметаат дека процедурите на Центрите за социјална работа за постапување во случај на пријавена детска дискриминација се добра алатка, најголем дел од Центрите тврдат дека немаат такви пишани процедури, туку дека истите се утврдени од страна на Министерството за труд и социјална политика. И Народниот правобранител не примил ниту една пријава за детска дискриминација. Единствено, Комисијата примила 4 пријави за дискриминација каде како дискриминирано лице се јавува дете. Според наодите неопходна е едукација на сите надлежни институции за препознавање, пријавување и постапување во случаи на детска дискриминација.

Националната комисија за правата на детето продолжува да биде нефункционална, а со тоа заостанува и спроведувањето на Акциониот план за правата на децата. Тоа значи и дека Националната комисија не отвора никакви консултативни процеси во кои ќе ги вклучи децата и граѓанските организации кои работат на полето на заштита и реализација на правата на децата. Националната комисија на

својата единствена седница во 2013 година ја усвоила Програмата за работа, но нема информација ниту што содржела програмата ниту што било реализирано од истата. Според потписот на информацијата добиена со барање за пристап до информации од јавен интерес, Министерот за труд и социјална политика во моментот е Претседател на Националната комисија за правата на детето.

Нема никакви промени во законите за основно и средно образование, како и во законот за локална самоуправа кои на некаков начин ќе го дефинираат **правото на учество на децата за прашања кои ги засегаат во образовниот процес и локалната заедница**. Ниту парламентарните комисии покажуваат некаква иницијатива за консултација со децата за прашања од областа на образованието и науката. Училиштата продолжуваат да тврдат дека ги консултираат децата, но тоа се консултации за прашања кои повеќе го засегаат културно-забавниот живот на децата, отколку образовниот. Иако во поголем број од училиштата веќе е воспоставен системот на репрезентативност на учениците преку воспоставување на ученички и училишни заедници сеуште претставниците на учениците не се вклучуваат во училишните тела кои носат одлуки. За формално регулирање на правото на учество, училиштата и понатаму во најголем дел ги користат правилниците заради едноставната процедура за нивно донесување. Но регулирањето на хартија не значи по автоматизам поголема вклученост на децата. Уште постатична е состојбата во локалните самоуправи. Локалните власти и понатаму се убедени дека преку претставниците на училиштата ги консултираат децата.

1442 деца од основните и средните училишта учествуваа во групните интервјуа. Нивниот број е помал во споредба со 2012 година, но треба да се има во предвид дека во 2012 имаше два циклуси на прибирање на податоци и затоа и бројот на деца е поголем. Процентуално, бројот на деца кои се информирани за правото на учество во носењето на одлуки во 2013 е сличен на процентот од 2012 година, исти се и изворите на информирање (невладини организации и класни раководители), но има напредок во воведување на две посуштински теми за вклучување на децата во носењето на одлуки (училишните униформи и организираниот превоз).

Генерално, бројот на списанија наменети за деца на локално ниво се намалува, но ако се гледа по општини, во одредени општини имаме всушност зголемување на бројот на списанија. Вкупно се издаваат 31 списание во 2013 година. Сè повеќе е присутен трендот на училиштата да ги користат нивните веб страници и социјалните мрежи преку формирање на групи каде се споделуваат содржини интересни и корисни за децата. Сепак тоа сеуште е на ниво на идеја и потребен е поголем поттик и ангажман за овие идеи да станат реални. Бројот на детски емисии е скоро на исто ниво иако бројот на контактирани медиуми на локално ниво е намалено. Голем број од емисиите се преземања од други продукции, но важно е дека и во локалните медиуми се одвојува одреден простор за децата. Националниот јавен сервис продолжува да биде лидер во продукција на емисии за деца на месечно ниво. И бројот на прекршувања на Правилникот за малолетна публика е намален во споредба со 2012 година (26 прекршувања наспроти 35 во 2012), но продолжува трендот на прекршувања на истите членови од Правилникот – 7, 12 и 13).

Бројот на детски организации од година во година е стабилен и промените во бројот на **детски организации** најчесто се во директна корелација со бројот на контактирани училишта. Така во 2013 година заради зголемениот број на контактирани училишта имаме и зголемување на бројот на детски организации – 75 организации во 77 училишта. И бројот на чадор организации на национално ниво останува непроменет во споредба со 2012 година – 3 чадор организации кои опфаќаат средношколски организации се регистрирани на територија на Македонија.

Малку повеќе од половина од контактираните невладини организации (25 од 55) **реализираат активности за маргинализирани групи на деца** од директна работа со нив во дневни центри па до консултации и помош во остварување на нивните права преку контактирање на државни институции. Сепак мал е бројот на организациите кои се регистрирани во Министерството за труд и социјална политика, само 7 што укажува дека веројатно организациите не се информирани или не гледаат корист од нивното регистрирање во Регистарот на МТСП. Од друга страна поголем број на училишта во 2013 година – 43 соработуваат со Центрите за социјална работа и реализираат активности за реинтеграција на нивните ученици. Иако овие активности се повеќе проектно поттикнати, особено со програмата условен паричен надомест, има потенцијал училиштата да развијат сопствени програми за идентификување и работа со маргинализирани деца наместо добивање на список од регистрираните деца во Центарот за социјална работа. За жал државата не води евиденција за **бројот на запишани деца во специјални училишта според етничка припадност**, или пак има евиденција, но не е достапна на веб страницата на Државниот завод за статистика.

Податоците за имплементација на мерките од **Стратегијата за интегрирано образование** на локално ниво покажуваат зголемен број на училишта кои вклучуваат вакви мерки, но локалните самоуправи немаат развиено Акциони планови за имплементација. И покрај вклучувањето на мерки од Стратегијата останува **етничката поделеност на учениците** во училиштата преку учење во различни смени и/или објекти. Дури и државата не е многу ангажирана преку Министерството за образование и наука да публикува учебници и помагала за мултикултурна солидарност. Двете публикации кои се издадени во 2013 година се дел од проекти финансирани од странски донатори.

И понатаму не постои систематски пристап во **споделување на Конвенцијата за правата на детето по училиштата**, ниту пак има некаков систем и план за **едукација за правата на детето како за наставниците, така и за децата и родителите**. Вакви активности ад хок преземаат граѓански организации кои работат на оваа проблематика. Училиштата најчесто ја преземаат Конвенцијата од интернет и ја копираат во делови или цела за потребите на одржување на одредени часови.

Од прибраните податоци на терен, видливо е дека ситуацијата е скоро непроменета во однос на квалитативно подобрување во одредени области во споредба со претходниот мониторинг период. Оттаму и препораките кои веќе се дадени во претходните мониторинг извештаи претставуваат добра основа за развивање на активности за застапување од страна на невладините организации, за да се поттикне и/или предизвика некаква промена. Најголем дел од препораките наведени подолу во извештајот се исти како и во

претходните извештаи од едноставна причина што не се реализирани во изминатиот период, а се некаков предуслов за давање препораки кои ќе даваат насоки за подлабински и квалитативни промени.

3. Мониторинг сегменти и структура на системот за мониторирање

Системот за мониторинг на имплементацијата на Конвенцијата за правата на детето во Република Македонија (Конвенција во понатамошниот текст) од неговото воведување во 2011 година па наваму постојано се надградуваше и прилагодуваше на теренските специфики. Почетните прибирања на податоци послужија и за пилотирање на системот и проценка на релевантноста и заснованоста на поставените индикатори. Во таквиот процес некои индикатори кои беа првично воведени беа исклучени од системот, додека еден друг дел индикатори беа додадени како резултат на потребата да се прошири опфатот на мониторингот и на оние членови од Конвенцијата кои станаа посебно релевантни како резултат на теренските промени и потреби.

Системот за мониторинг според последното прибирање податоци опфаќа 13 клучни индикатори и поголем број на индикатори преку кои директно се следи состојбата и се мерат промените во однос на следните членови на Конвенцијата: 2, 4, 12, 13, 15, 27, 28, 29, 42 и препораките на Комитетот на Обединетите нации за правото на детето т.е. параграфите 8, 9, 10, 11, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 63, 64, 65, 66.

Членовите и препораките чија имплементација се следи и известува се однесуваат на:

- учеството на децата во различни сегменти на општественото живеење, т.е. правото на детето да биде слушнато неговото мислење, земено во предвид и третирано на соодветен начин
- правото на здружување на децата
- законската регулатива и нејзино усогласување со меѓународните стандарди во областа на заштита на правата на детето
- социјалните механизми за детска заштита
- спроведување на правото на образование и еднаков пристап за сите деца

Мониторингот според индикаторите се одвива на повеќе нивоа:

- Ниво на национално законодавство
- Ниво на подзаконски акти, вклучително и интерните акти кои ги носат надлежните институции на национално и локално ниво
- Ниво на усвоени практики кои ги применуваат надлежните институции кои се предмет на мониторингот
- Ниво на искуство од страна на сите засегнати страни во имплементацијата на Конвенцијата вклучително и децата

Графички преглед на клучните индикатори и индикаторите во нивни рамки даден е во прилог 1.

Како споредбена основа при подготовка на првиот мониторинг извештај служеа податоците кои Коалиција СЕГА ги собиравше преку спроведените истражувања во периодот 2008 – 2010 година, а кои се однесуваат на детските права воопшто и специфично на правото на учество на децата.

Во понатамошната подготовка секој од извештаите кој се развиваше се осврнува на последната состојба која била презентирана во претходниот мониторинг извештај и го бележи напредокот кој настанал помеѓу два мониторинга.

3.1 Методологија на прибирање податоци

Прибирањето на податоци се спроведе во **14 градови во Република Македонија (Скопје – Кисела Вода, Гази Баба и Бутел, Тетово, Гостивар, Дебар, Струга, Охрид, Ресен, Битола, Прилеп, Кавадарци, Винаца, Штип, Гевгелија, Куманово)** и во **17 рурални места (Табановце, Мала Речица, Центар Жупа, Маврови Анови, Ростуше, Дебарца, Вевчани, Кривогаштани, Жван, Росоман, Карбинци, Блатец, Миравци, Сопиште, Арачиново, Илинден, Царев Двор)**. Во најголем дел од овие општини Коалиција СЕГА спроведуваше истражувања за утврдување на почетната состојба и прибираше податоци во претходните мониторинг периоди. Податоците се прибираат преку локалните институции т.е. основни и средни училишта, Центри за социјална работа, Локална самоуправа, Канцеларии на Народен правобранител, Регионални канцеларии на МОН, локални НВОи и локални медиуми. Во прилог 2 даден е преглед на вкупниот број на контактирани институции. Дополнително на национално ниво се собираат податоци од Националната комисија за заштита на правата на детето, Парламентарната комисија за човекови права и Парламентарната комисија за образование, наука, млади и спорт, Агенцијата за електронски медиуми (поранешен Совет за радиодифузија), Комисијата за заштита од дискриминација, Министерства и агенции на Владата кои имаат ингеренции за спроведување на правото на учество на децата.

Прибирањето на податоците се врши од страна на назначени и обучени локални координатори за секој град/општина вклучени во мониторингот, тимот на Коалиција СЕГА во централната канцеларија и надворешните консултанти. Податоците се прибираат преку директни интервјуа со претставници на институциите, анкетни прашалници за националните институции, додека како дополнителна алатка се користи и интернет пребарувањето. За секој индикатор кој е развиен како дел од системот за мониторинг се изработени посебни инструменти со насоки и маркери за точниот вид на податоци кои треба да се добијат преку директните интервјуа со претставниците на институциите. За одредени индикатори за кои не се дадени податоци локалните координатори или тимот на Коалиција СЕГА не ги прибрале истите заради достапност на информациите, неможност да се контактираат одговорните лица или заради немање информации.

Во поглед на добивање на мислењето директно од децата, Коалиција СЕГА во 2010 година спроведе истражување во истите градови кои се предмет и на овој мониторинг, во 28 училишта. Во рамки на ова истражување преку анкета и групни интервјуа со децата (преку анкетата беа вклучени 703 деца додека преку групните интервјуа 850 деца) се добија појдовни податоци за познавањата на детските права и начинот на нивна заштита, правото на учество во донесувањето одлуки, спроведувањето на правото на учество и правото на здружување на децата во училиштата. Во тој контекст, преку мониторингот кој се реализираше во 2011 година, повторно беа вклучени 1435 деца, од нив 750 од основните училишта и 685 од средните училишта (детален приказ на вклучените деца по градови, пол, возраст и етничка припадност е даден во прилог 4). Од децата се добија информации кои делумно се

споредливи со појдовните информации од истражувањата во 2010 година и како такви се употребливи и во овој извештај. Во Ноември 2012 година се направи повторно истражување исто како тоа во 2010 година, со цел снимање на состојбата и споредба со добиените појдовни податоци од 2010 година. Наодите од ова истражување исто така се искористени во изработката на овој извештај. Треба да се напомене дека употребливоста на податоците од спроведените истражувања е пред се во поддршка на анализата за спроведување на правото на учество на децата во донесувањето одлуки. Тоа е така бидејќи и системот за мониторинг и индикаторите последователно се развивани и надоградувани базирајќи се на првото спроведено истражување во 2010 година со поддршка на Детската Фондација Песталоци.

Меѓутоа еден друг сет податоци кој започна да се прибира од претходната година 2012/2013, а кои се однесуваат на законската регулатива во областа на детските права и нејзиното усогласување со Конвенцијата, состојбата во образованието, интегрираното образование и пристапот до социјални механизми за детска заштита служат како основа за надградување на информациите во овие сегменти. Во тој контекст Коалиција СЕГА разгледува можности за позначително збогатување на овој сегмент податоци не само од прибирањата од мониторингот туку и преку дополнителни истражувања кои би се спроведувале на терен, а во рамки на други активности кои ги реализира Коалицијата.

4. Преглед на добиените наоди според членовите од Конвенцијата за правата на детето

4.1 Член 2

1. Државите членки на оваа Конвенција ќе ги почитуваат и ќе ги обезбедат правата на секое дете содржани во Конвенцијата под нивна јурисдикција, без каква било дискриминација и без оглед на раса, боја на кожа, пол, јазик, вероисповед, политичко или друго убедување, национално, етничко или социјално потекло, имотна состојба, неспособност, раѓање или друг статус на детето или неговиот родител или законски старател.

2. Државите членки ќе ги преземаат сите потребни мерки за да ја обезбедат заштитата на детето од сите форми на дискриминација или казни засновани на статусот, активностите, изразеното мислење или убедување на родителите, законските старатели или членовите на семејствата на детето.

Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 26 и 27

26. Иако Комисијата го поздравува усвојувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација и одредбите за воспоставување на тело за спречување на дискриминацијата, Комитетот искажува загриженост дека со новиот закон нема експлицитна опфатеност на одредени основи за дискриминација и дека содржи долга листа на “исклучоци” од она што претставува дискриминација, со што може да се загрозат најдобрите интереси на детето. Комитетот е загрижен околу *de facto* дискриминацијата на децата кои припаѓаат на малцинствата, особено Ромите, децата кои се згрижени во институции, децата на улица, децата со пречки во развојот, и децата кои се во конфликт со законот.

27. Комитетот дава препорака според која државата членка треба да го подобри законот за спречување на дискриминацијата за негово понатамошно усогласување со меѓународните и регионалните стандарди, дека законот експлицитно ќе ги опфаќа сите основи за дискриминација и да се разгледа отстранувањето на листата на “исклучоци” во постоечкиот закон. Државата членка треба да ги преземе сите соодветни мерки за превенција, поправка и казнување на сите дела на дискриминација против децата, вклучително и преку обезбедување на ефективност во работата на телото за спречување на дискриминација. Комитетот бара овие конкретни информации да бидат вклучени во следниот периодичен извештај за мерките и програмите кои се релевантни за Конвенцијата, а кои државата членка ги презема како последователни активности од Декларацијата од Дурбан и Програмата за акција кои беа усвоени на Светската

конференција за борба против расизмот, расната дискриминација, ксенофобијата и нетолерантноста во 2001, како и на Конференцијата за преглед на Декларацијата од Дурбан во април 2009.

Анализа

1. Развиени и применети процедури за превенција од детска дискриминација

Претходна состојба:

2012 година – Во 2010 година донесен е Законот за спречување и заштита од дискриминација и од тогаш нема некои измени или дополнувања со кои би се регулирала дополнително заштитата од детска дискриминација или пак би се вметнале одредби со цел усогласување на овој закон со меѓународни стандарди, протоколи и конвенции.

2012 година - Од вкупно 80 контактирани училишта (51 основно и 29 средни), повеќе од половината или 43 училишта имаат развиено одредби за превенција од детска дискриминација, при што поголем дел (26) се основни училишта. Само 15 училишта, имаат развиено пишани процедури за превенција од детска дискриминација, односно најголем дел од училиштата изјавуваат дека нема вакви процедури бидејќи досега немале искуство со детска дискриминација. Центрите за социјална работа немаат посебни процедури бидејќи тие постапуваат во согласност со Законот за заштита на децата и протоколите издадени од Министерството за труд и социјална работа. И претставниците од училиштата и од центрите за социјална работа ги посочуваат децата Роми како група која е често дискриминирана и тоа пред се заради социјално –

економскиот статус, а не заради етничката припадност. Понатаму како дискриминирани групи деца можат да се јават децата со посебни потреби, новодојдените деца во училиштата, децата со лош социо - економски статус и деца од семејства во ризик.

Наоди за 2013 година: Во Законот за спречување и заштита од дискриминација не се направени промени/дополнувања во текот на 2013 година. 41 училиште или 53% од контактираните училишта изјавиле дека имаат одредби за превенција од детска дискриминација. Одредбите најчесто се содржани во Статутите на училиштата. Сепак само 14 училишта изјавиле дека имаат пишани процедури за превенција и постапување во случај на детска дискриминација, а тоа се всушност процедурите кои се развиени и се користат од Центрите за социјална работа во случај на пријава на детска дискриминација. Она што е интересно е дека дел од претставниците на Центрите за социјална работа изјавуваат дека тие немаат процедури за постапување во случај на детска дискриминација, освен процедурите кои се развиени од страна на Министерството за труд и социјална заштита. Како и да е, Министерството за образование и наука во Прирачникот за заштита и спречување на дискриминацијата во воспитно-образовниот систем во Република Македонија има наведено процедури за постигнување и одржување на култура на недискриминациско однесување и решенија за можни дискриминациски ситуации. Еден од процесите предвидени во прирачникот за решавање на случаи на дискриминација е изработка или ревизија на постоечките стратешки документи на училиштата во насока на подобрување на процесите за решавање на случаи на дискриминација со временска рамка и со одредени улоги и одговорности. Шест училишта имаат

свои пишани кодекси за кои сметаат дека даваат насоки како да се постапи во случај на детска дискриминација или пак имаат развиено процедура за постапување во рамки на проектот за дете правобранител. Во ниту едно од контактираните училишта досега не е поднесена пријава за дискриминација, но претставниците на училиштата имаат знаење за тоа кои деца може да бидат подложни на дискриминација: деца од сиромашни семејства, деца кои се нередовни на училиште и со послаб успех, деца кои доаѓаат од нестабилни семејства, деца Роми.

2. Број на пријавени случаи на детска дискриминација до Народниот правобранител и Комисијата за заштита од дискриминација

Претходна состојба:

Во 2011 и 2012 година Народниот правобранител има постапувано во два случаи на детска дискриминација од кои едниот е пријавен, додека другиот е по иницијатива на Народниот правобранител. И во двата случаи констатирана е дискриминација во образованието, дадени се препораки до институциите и истите се успешно имплементирани. Според податоците од Националната комисија за спречување на дискриминацијата од 2011 година од кога и е воспоставена комисијата до крајот на 2012 доставени се вкупно 6 претставки за дискриминација во кои се инволвирани и деца. Овие претставки се од областа на образованието и здравството. Од овие претставки 2 се решени и утврдена е дискриминација, додека за 4 постапката е во тек.

Наоди за 2013 година: Во текот на 2013 до Комисијата за заштита од дискриминација биле доставени 4 претставки во кои како дискриминирано лице се појавува дете. Претставките се во областа на образование и наука. Во две од претставките не е утврдена дискриминација, а останатите две претставки се во тек. Во текот на 2013 година, Народниот правобранител не добил ниту една претставка поврзана со детска дискриминација.

Заклучок: Од прибраните податоци се добива впечаток дека училиштата недоволно се информирани и едуцирани за детската дискриминација, како и за начините на постапување. Сите претставници без исклучок изјавиле дека немаат добиено ниту една пријава за дискриминација што упатува на заклучок дека или претставниците не знаат да препознаат детска дискриминација па во таквите случаи се водат други постапки, или пак истите не се евидентираат. Истиот проблем се наметнува и во однос на пишаните процедури за постапување во случај на дискриминација. Училиштата изјавуваат дека ги имаат процедурите кои се развиени од Центрите за социјална работа, додека претставниците на Центрите за социјална работа изјавуваат дека тие немаат процедури за постапување туку постапуваат според процедурите развиени од Министерството за труд и социјална политика. Процедурите или правилниците не се приложени од страна на Центрите за социјална работа и училиштата, ниту пак се достапни на веб страницата на Министерството за труд и социјална политика. Но, од друга страна, Министерството за образование и наука има подготвено прирачник за заштита и спречување на дискриминацијата во воспитно-образовниот процес кој содржи насоки за процедури и постапување во случај на дискриминација. Зошто овој прирачник не се користи од страна

на училиштата е сосема друго прашање. И бројот на претставки до надлежните институции како што се Комисијата за спречување на дискриминација и Народниот правобранител укажува дека децата, како и возрастните пред се во образовните институции не препознаваат детска дискриминација.

Препорака: Од приложените одговори во врска со дискриминацијата во училиштата се наметнува потребата за усогласување на надлежните институции (училиштата, центрите за социјална работа, Министерството за образование и наука) за тоа какви процедури постојат, кој ги донесува и како се спроведуваат. Организирање на една серија едукативни работилници за претставниците на училиштата и центрите за социјална работа ќе биде корисно за воспоставување на усогласена политика во однос на постапувањето при случаи на детска дискриминација, но во исто време и за препознавање на случаите на детска дискриминација особено кај училиштата. Министерствата за труд и социјална политика и за образование и наука заедно со општините треба да бидат иницијатори на ваквите заеднички активности.

4.1 Член 4

Државите членки ги преземаат сите потребни законодавни, административни и други мерки за остварување на правата признати во оваа Конвенција. Во врска со економските, социјалните и културните права, државите членки преземаат такви мерки максимално користејќи ги своите расположливи средства, а каде што е потребно во рамките на меѓународната соработка.

Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 8 и 9

8. Комитетот искажува загриженост дека националното законодавство во целост не е усогласено со принципите и одредбите на Конвенцијата и дека постои слабо спроведување на законите.

9. Комитетот ја охрабрува државата членка да продолжи и да го заврши усогласувањето на своето законодавство со одредбите на Конвенцијата и да ги преземе сите потребни регулаторни мерки за целосно спроведување и ефективна имплементација, во консултации со сите релевантни партнери вклучително и со УНИЦЕФ, и пошироко учество на граѓанското општество.

Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 24 и 25

Анализа

24. Комитетот го забележува усвојувањето на Стратегијата за соработка со граѓанскиот сектор и акционите планови за периодот 2007-2011 за имплементација на стратегијата, како и плановите за зголемување на бројот и проширувањето на правото на гласање на членовите од НВОи во рамките на Националната комисија за правата на детето. Сепак, Комитетот е загрижен околу недостигот на консултации со граѓанското општество при подготовката на вториот периодичен извештај и несоодветната соработка при пишувањето на законите и политиките кои се однесуваат на правата на детето, како и за недостигот на транспарентни критериуми за учество на НВОи во работата на Националната комисија за правата на детето. Покрај тоа, Комитетот искажува загриженост во однос на недостигот од давање признание на значителниот придонес од НВОи во обезбедувањето на овие услуги.

25. Комитетот дава препорака за државата членка да обезбеди транспарентност во односите и соодветни консултации со граѓанското општество при пишувањето на законите, политиките и програмите во сите области кои се однесуваат на децата, вклучително и во работата на Националната комисија за правата на детето и во изборот на критериуми за учество во работата на комисијата.

1. Националната комисија ги консултира НВОи во процесите на креирање политики преку различни алатки, освен НВОи членки во Комисијата

Претходна состојба:

2012 година - Во рамки на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор нема посебни делови во кои се пропишува процедура за креирање политика за деца. Стратегијата е насочена кон подобрување на партнерските односи на граѓанскиот сектор и Владата на РМ и зголемено учество на граѓанските организации во процесите на креирање политики. Во согласност со ова е и определбата под водство на Националната Комисија за правата на детето како владино тело за креирање политика за деца да се зголеми уделот на граѓанските организации во процесите на креирање политики.

Наоди за 2013 година: Според НВОи во текот на 2013 година, во ниту еден случај тие не биле консултирани за било какви прашања од надлежност на Националната комисија. И во информацијата доставена од Националната комисија нема информации за било какви консултации со НВОи во текот на 2013 година.

2. Број на организирани средби и консултации од страна на Националната комисија со НВОи со цел учество во процеси на креирање на политика за деца

Претходна состојба:

2012 година - Во 2011 година Националната комисија за

правата на детето (Национална комисија) започна со изработка на нов Национален Акционен план за правата на детето за периодот 2012 – 2015 година во соработка со канцеларијата на УНИЦЕФ во Македонија. За подготовка на планот биле ангажирани двајца експерти. Во рамки на консултативниот процес по нацрт планот од страна на канцеларијата на УНИЦЕФ била организирана дебата со НВОи кои работат на оваа проблематика. Националната комисија во рамки на мониторингот не достави никакви податоци за бројот и имињата на организациите кои биле повикани на консултации со образложение дека со такви податоци располага УНИЦЕФ. Инаку во составот на Комисијата членуваат две граѓански организации како претставници на граѓанскиот сектор кој се занимава со детските права.

Од вкупно 49 контактирани НВОи во рамки на мониторингот, а кои работат на проблематика поврзана со детските права, само 1 организација од Прилеп имала контакт со Националната комисија, додека ниту една организација не остварила средба со Националната комисија.

Наоди за 2013 година: Според изјавите на 55 контактирани невладини организации, ниту една од нив не била контактирана од страна на Националната комисија. Од друга страна во информацијата која е доставена од Националната комисија се вели дека во 2013 година е одржана само една седница на Националната комисија, без притоа да се достават информации за организирани средби и консултации.

Заклучок: И покрај дописот доставен од Националната комисија во кој тие даваат информација за работата на Комисијата, очигледно е дека истата продолжува да биде нефункционална. Иако на почетокот на 2013 година била усвоена програма за работа на комисијата, нема никакви информации за содржината на програмата ниту пак за реализирани активности од самата програма. И веб страницата на Националната комисија нема обновени содржини веќе подолго време. Во дописот од Комисијата на кој како претседател на истата е потпишан Министерот за труд и социјална политика Диме Спасов стои дека е изготвен предлог за нов состав на Комисијата, но нема информација за тоа кои се предложените членови, ни дали е донесена одлука за новиот состав на Комисијата.

Препорака: Откако ќе започне да функционира, Националната комисија за правата на детето потребно е да започне со организација на средби и дебати кои ќе вклучат поголем број граѓански организации и институции, а на кои ќе се дискутираат и координираат активности кои се во насока на спроведување на Националниот акционен план за правата на детето.

4.3 Член 12

1. Државите членки му обезбедуваат на детето кое е способно да формира сопствено мислење, право на слободно изразување на тоа мислење за сите прашања кои се однесуваат на детето, со тоа што на мислењето на детето му се посветува должно внимание во согласност со возраста и зрелоста на детето.

2. За таа цел на детето посебно му се дава прилика да биде сослушано во сите судски и административни постапки кои се однесуваат на него, било непосредно или преку застапник или соодветен орган, на начин кој е во согласност со процедуралните правила на националното законодавство.

Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата, (Параграфи 10, 11, 30 и 31)

10. Комитетот ги забележува реформите во Националната комисија за правото на детето од септември 2007 со подигање на нејзините членови на ниво на државни советници, но е загрижен дека ова тело не е доволно активно во планирањето на политиките и поставување на приоритетите за имплементација на Конвенцијата. Комитетот, дополнително е загрижен за ограничените можности на локалната самоуправа, граѓанското општество и децата да учествуваат во работата на Комисијата. И покрај информацијата дека надлежностите на Комисијата се проширени на сите полиња кои ги засегаат децата, Комитетот исто така е загрижен дека тие не се проширени на протоколите на Конвенцијата.

11. Комитетот препорачува, државата да осигура дека Националната комисија за правата на детето има водечка улога во планирањето на политиките и поставувањето на приоритетите за имплементација на Конвенцијата. Националната комисија треба да има соодветни човечки, технички и финансиски средства, неопходни за да го практикува нејзиниот мандат ефективно. Составот и методите за работа на Комисијата треба да овозможат доволен простор за ефективно учество на локалните самоуправи, граѓанското општество и децата. Дополнително, Комитетот препорачува државата да ја разгледа можноста да ги прошири компетенциите на Комисијата за истата да ги покрива координацијата, мониторингот и евалуацијата на активностите од протоколите на Конвенцијата.

30. Комитетот, кој иако забележува дека принципот за почитување на мислењето на децата е инкорпориран во националното законодавство, жали што ова не е направено систематски и што законодавството сеуште не обезбедува право на детето да биде слушнато во сите судски и административни процедури кои влијаат на децата, а во согласност со нивните капацитети. Комитетот понатаму жали што традиционалните општествени однесувања спрема децата го ограничуваат почитувањето на нивното мислење во семејствата, училиштата, заедницата и општеството.

31. Врз основа на член 12 од Конвенцијата и врз основа на генералните коментари бр. 12 (2009) на Комитетот за правото на децата да бидат слушнати (CRC/C/CG/12), Комитетот препорачува, државата да осигура дека целото релевантно законодавство гарантира право на децата да бидат слушнати во сите административни и судски процедури во согласност со

нивните капацитети. Дополнително, Комитетот препорачува, државата да го промовира и помага почитувањето на мислењето на децата во семејствата и училиштата, во заедниците и во целото општество како и нивно учество во сите збиднувања кои ги засегаат.

Анализа¹

1. Регулiranje на учеството на децата во националното законодавство т.е. специфично во Законот за основно образование, Законот за средно образование и Законот за локална самоуправа²

Претходна состојба:

2009 година - Законот за основно образование не го регулира учеството на децата во донесувањето одлуки во училиштето. Тоа право децата го остваруваат преку родителите. Во Законот за средно образование ученикот има можност да поднесе приговор доколку не е задоволен од оценката. Во Законот за локална самоуправа нема конкретни одредби со кои се регулира учеството на децата во донесувањето одлуки во локалната самоуправа.

2011 година – Со измените во Законите за основно и средно образование децата (и родителите) може да поднесат приговор на добиените резултати од екстерниот тест. Нема измени во Законот за локална самоуправа.

2012 година - не се направени измени во ниту еден од мониторираните закони во однос на регулирањето на правото на учество на децата.

1. Заради обемноста на податоците за Член 12 за секоја од претставените димензии има посебен заклучок и посебна препорака онаму каде што е применливо

2. Податоците кои ги прибираше Коалиција СЕГА преку воспоставениот систем за мониторинг се однесуваат конкретно на учество на децата во одлучувањето во локалната самоуправа и во училиштата, па затоа во предвид се земаат законите кои се од овие две области.

Наоди за 2013 година: Според мониторингот направен за целата 2013 година, еднаш е интервенирано³ во Законите за основно и средно образование, меѓутоа неврзано за правото на учество на децата. Законот за локална самоуправа воопшто не подлежел на никакви измени и дополнувања во текот на 2013 година.

Заклучок: Продолжува трендот на преземање чекори за регулирање на правото на учество на децата во образовниот процес од страна на државата, што значи нереализирање на препораките на Комитетот дадени во параграфите 30 и 31. Истото важи и за Законот за локална самоуправа. Ниту граѓанскиот сектор нема преземено никакви иницијативи за регулирање на ова право на децата во образовниот процес и во локалните заедници преку интервенции во мониторираните закони.

Препорака: Со цел да се поттикне учеството на децата во донесувањето на одлуки во училиштата, не е доволно само да се охрабруваат училиштата тоа да го прават. Потребно е законски да се регулира потребата за активно вклучување на децата во процесите на донесување на одлуки во законите за основно и средно образование односно да се преземат активности за дополнување и измена на наведените закони во Собранието на Република Македонија.

3. Измените се однесуваат на воведување меѓународна програма во основните училишта, постапка при психолошко советување на родителите и децата во основните и средните училишта, постапка за донесување годишна програма за работа во средните училишта.

2. Регулирање на учеството на децата во донесувањето одлуки преку индивидуалните акти на институциите т.е. на училиштата и на локалните самоуправи

Претходна состојба:

2009 / 2010 година - Во скоро сите опфатени училишта нема посебни развиени правила за регулирање на учеството на децата во донесувањето одлуки во училиштата, ниту пак специфични сегменти во нивните индивидуални акти со кои се регулира оваа област. Ниту една општина не го регулира учеството на децата во донесувањето одлуки во локалната самоуправа.

2011 година - Од 62 контактирани училишта (34 основни и 28 средни), 29 или 47% изјавиле дека го имаат регулирано учеството на децата во донесувањето одлуки преку некои од своите акти т.е. статут, правилници и деловници за работа. Три општини (Прилеп, Штип и Кавадарци) во своите акти (статут и деловници) го регулираат учеството на децата.

2012 година - 49 училишта (од 62 контактирани) или 83% имаат одредби во рамките на нивните акти со кои се регулира учеството на децата во донесувањето одлуки. Само во два града вклучени во мониторингот (Виница и Гевгелија) не постои ниту едно училиште кое го регулира учеството на децата во своите акти. Нема промени кај општините.

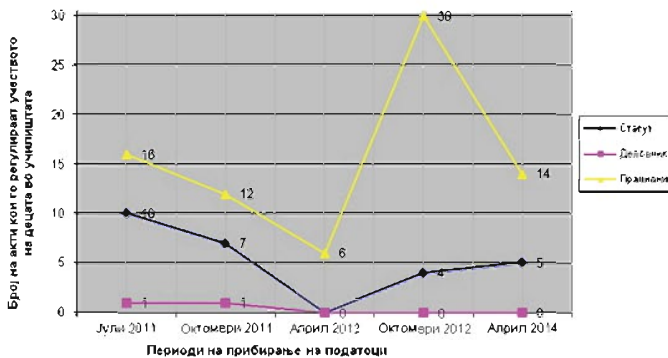
Наоди за 2013 година: Заради вклучување на училишта од руралните средини, бројот на контактирани училишта е зголемен на 77, при што во поголема мерка е зголемен бројот на контактирани основни училишта (14 повеќе училишта во споредба со мониторингот од претходните години). Збирно во 2013 година мониторингот е спроведен во 48 основни и 29 средни училишта. Гевгелија е единствениот град каде ниту едно училиште го нема регулирано учеството на децата во донесувањето на одлуки од почетокот на мониторингот во 2011 па до крајот на 2013 година. Како што се гледа од Графикон 1, правилниците и понатаму се најзастапен механизам преку кој се регулира учеството на децата во донесување на одлуки во образовниот процес. Ова е од причина што процедурата за усвојување на правилници е далеку поедноставна во споредба со процедурата за промена на Статут на училиштето. Сепак, во најголем број правилниците се резултат на активностите на Коалиција СЕГА во самите училишта, а поврзано со ученичкото организирање).

По однос на промени во актите на локалните самоуправи со кои се регулира учеството на децата, единствена промена од претходните периоди на мониторинг е Правилник за работа на Комисијата за заштита на правата на детето во општина Штип во кој е регулирано учеството на децата во процесите на донесување одлуки на локално ниво.

Табела 1: Број на контактирани училишта по години

Година	Број на контактирани училишта		Вкупно
	Основни	Средни	
2011	34	28	62
2012	34	28	62
2013	48	29	77

Графикон 1: Број на акти со кои се регулира учеството на децата во донесување на одлуки во училиштата

Заклучок: Динамиката при промената на акти кои го регулираат учеството на децата не се одвива со посакуваната брзина. Најголем дел од актите кои се регистрирани при последното прибирање на податоци доаѓаат од ново вклучените училишта, така што не може да се тврди дека во изминатиот период училиштата сериозно се зафатиле со донесување на акти. И оние акти кои се донесени во училиштата кои подолг период се извори на податоци во најголем дел се резултат на активности што ги спроведуваат организациите од граѓанскиот сектор. Во рамките на локалните самоуправи нема никаков напредок во регулирањето на учеството на децата во донесувањето на одлуки.

Препорака: Локалните самоуправи во соработка со училиштата во општината да подготват список на акти и училишта во кои е регулирано учеството на децата во некаква форма и истите како добри практики да ги споделат со сите училишта во соодветната општина.

3. Функционалност на Националната комисија за заштита на правата на детето, учество на децата во работата на Националната комисија и во Парламентарните комитети⁴

Претходна состојба:

2009 година – Националната комисија е формирана во 2001 година, а реформирана во 2007 со улога да го следи спроведувањето на Националниот акционен план за правата на детето (НАП). Членовите на Комисијата се од рангот на Државни советници од осум министерства, Агенцијата за млади и спорт и Државниот завод за статистика. Без право на глас членуваат и претставници на две невладини организации - Прва детска Амбасада Меѓаши и Детски Парламент на Македонија, а УНИЦЕФ има консултативна улога. Не се познати критериумите на избор на НВОите во Комисијата, се одржуваат редовни седници од формирањето, но јавноста нема информации за работата на Комисијата.

Четири општини (Битола, Прилеп, Штип и Гостивар) изјавиле дека имаат Комисија за заштита на правата на детето, додека во Тетово и Кавадарци имало општински советник. Нема податоци за бројот на деца кои парламентарните комитети ги консултирале во својата работа за прашања кои ги засегаат нив.

⁴ Коалиција СЕГА во согласност со полето на интерес прибирале податоци за работата на Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот и Комисијата за образование, наука и спорт

2011 година – Нема конкретни активности на Комисијата за зголемување на учеството на децата во донесувањето одлуки, ниту пак механизми за директно вклучување на децата. Комисијата објави повик за проширување на своето членство со уште две НВОи кои работат во областа на заштита на детските права. Со експертска поддршка од УНИЦЕФ се пристапи кон ревизија на НАП и вклучени се активности за учество на децата во одлучувањето како воспоставување на Образовен комитет во училиштата во кој ќе членуваат родители, наставници и претставник од Училишниот одбор со улога да се грижи за почитувањето на правата на недискриминација и вклученост на децата. Нема податоци за бројот на деца консултирани од страна на парламентарните комисии за прашања кои ги засегаат.

2012 година – Не се забележани никакви активности на Комисијата т.е. не е функционална. Нема податоци за бројот на консултирани деца од страна на парламентарните комисии.

Наоди за 2013 година: Во текот на 2013 година единствената активност која што ја презела Националната комисија според информацијата добиена од неа е една седница на која се усвоила Програмата за работа во 2013 година. Нема информации дека Комисијата всушност функционира. И парламентарните комисии немаат активности во кои децата се вклучени или пак се консултирани за прашања кои нив ги засегаат.

Заклучок: Нема никаков напредок во спроведувањето на препораките на Комитетот за улогата на Националната комисија за заштита на правата на детето. Сеуште не постојат механизми за директно вклучување на децата во работата на Националната комисија и на парламентарните комисии.

Препорака: Владата на Република Македонија да ја разгледа состојбата со функционирањето на Националната комисија за заштита на правата на детето и да задолжи одреден орган (Генералниот Секретаријат на Владата) да подготви извештај во кои ќе се образложат причините за нефункционирање на Националната комисија и ќе се предложат мерки за истите да се отстранат и Комисијата да почне да ја врши својата функција заради која е и формирана.

4. Учество на децата во донесувањето одлуки во училиштата и локалните самоуправи

Претходна состојба:

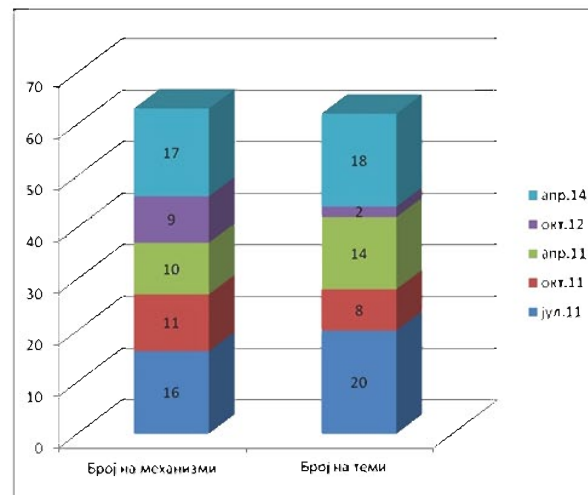
2009 година - Најчести механизми преку кои училиштата ги вклучувале децата во донесувањето одлуки се наведуваат класните заедници т.е. претседателите на класови, и во многу ретки случаи вклученоста на децата во работата на наставничкиот совет и училишниот одбор. Децата најчесто биле консултирани за несуштински прашања, како на пример екскурзии, матурски прослави, прослави на празници, а скоро воопшто не биле консултирани во подготовка на програми на училиштето, за работата на наставниците, прашања поврзани со наставата и наставните методи.

2010 година – Резултатите од спроведеното истражување во училиштата за учество на децата покажуваат дека најголем дел од децата и училиштата изјавуваат дека учеството се реализира преку класната заедница т.е. преку претседателите на класови. И според ова истражување продолжува трендот на вклученост на децата во одлуки за не толку суштински прашања. Општините не ги вклучуваат децата директно ниту во донесување одлуки ниту во процеси на креирање годишни програми и активности за деца.

2011 година - Продолжува трендот на користење неформални механизми (состаноци, усни разговори, средби) за вклучување на децата од страна на сите 62 училишта, а ретко се користат формални механизми (кутии за поплаки и предлози, анкети, интервјуа, училишна заедница, детски парламенти). Повеќе од училиштата децата ги вклучуваат и при донесување одлуки во врска со пишување на оценки, изборни предмети, куќен ред, кодекс на однесување, уредување на училиштето и услови во училиштето, односи помеѓу учениците, односи со наставниците, самооценка на училиштето. 10 од вкупно 14 општини вклучени во мониторингот изјавуваат дека имаат некакви механизми преку кои децата ги вклучуваат во донесувањето одлуки (детски парламенти, прием на деца, комисији, анкетирања на ученици, совет на млади, младински парламент).

2012 година - Поголемиот дел од училиштата сеуште користат неформални механизми, но има охрабрувачки податоци дека училиштата исто така започнуваат да ги препознаваат класните и училишните заедници како функционална форма на учество на децата во донесувањето одлуки. Нема промени кај општините, освен што во општина Дебар децата се вклучени во форумите на заедницата каде се прашани за тоа како да се искористат средствата од буџетот на општината и како да се подобрат условите во училиштата.

Графикон 2: Број на механизми и теми кои ги користат општините за да ги консултираат децата

Наоди за 2013 година: Бројот на користени механизми кои ги пријавиле општините за 2013 година е најголем од сите мониторираните периоди, но исто и бројот на теми за кои ги консултирале децата. Четири општини не користеле никакви механизми во периодот на следење. Темите продолжуваат да бидат тесно поврзани со воннаставните активности со минимални исклучоци како што е превозот на учениците до училиштето во Ресен. Инаку главната тема за консултација (најчесто посредна) на децата се однесува на културно-забавниот живот и екологијата.

Заклучок: Нема никаков квалитетен напредок во процесот на консултирање на децата од страна на локалните самоуправи. Претставниците на локалните администрации и понатаму сметаат дека е доволно што ги консултираат претставниците на училиштата (директорите) и со тоа го слушаат мислењето на децата.

Препорака: Општините и училиштата да воспостават регуларна размена на искуства и примери за воведување и користење на формални механизми за вклучување на децата во процесот на донесување одлуки. Во процесот, училиштата треба да ја имаат водечката улога бидејќи истите имаат многу повеќе искуство во воведување на механизми кои се користат за консултирање на децата.

5. Промоција на правото на учество во донесување одлуки помеѓу децата и возрасните и едукација за суштината и примената на правото на учество на децата во донесувањето одлуки

Претходна состојба:

2010 година – Децата⁵ сакаат да научат како се спроведува правото на учество во пракса. 79% од децата не посетувале досега младински работилници за правото на учество во одлучувањето, а 65% не знаат дали учеле за ова право во наставните содржини што укажува дека децата не го препознаваат ова право како дел од наставните содржини.

5. Во спроведената анкета е селектиран статистички репрезентативен примерок од 703 деца од 14 градови, додека во групните интервјуа учествуваа 850 деца.

Децата од основните училишта потенцираат дека родителите и наставниците заедно ги донесуваат одлуките, додека децата од средните училишта изјавуваат дека тие се прашани за мислење но одлуките ги донесуваат родителите и наставниците заедно.

2011 година – Наодите од фокус групите и групните интервјуа⁶ спроведени од Коалиција СЕГА, покажуваат дека еден мал дел деца знаат дека можат да учествуваат во училиштето преку класната и училишната заедница и дека сами ги избираат нивните претставници во класните заедници. Информации за тоа како може да учествуваат во донесувањето одлуки во училиштето добиваат најчесто од класниот раководител и од стручната служба. Децата не знаат дека може да учествуваат во донесувањето на одлуки во локалната заедница, ниту се запознаени со механизмите за учество во локалната заедница. Преку активностите на СЕГА, информирани и обучени се 12 членови на советите на млади во Кавадарци и Струмица, потоа 144 млади од младинските парламенти во Кавадарци, Струмица, Неготино и Делчево. За младинско учество обучени се 50 млади и деца (25 основци и 25 средношколци) од Прилеп, Дебар, Тетово, Куманово и Кавадарци. Од вкупно 105 институции кои биле контактирани, 164 претставници биле вклучени во обуки и други активности поврзани со учеството на децата, но недостига прецизна евиденција. Најголем дел од претставниците доаѓаат од НВОи, училиштата, и центрите за социјална работа.

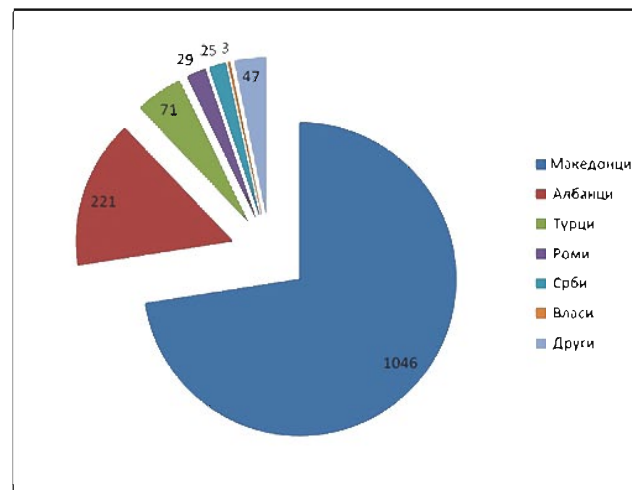
2012 година – Во групните интервјуа организирани од страна на локалните координатори во периодот март – април учествуваа вкупно 1185 деца од основни и средни училишта, додека во

6. Вкупно 1435 деца од основни и средни училишта од 14 градови вклучени во фокус групите и групните интервјуа

групните интервјуа организирани во октомври беа вклучени 1014 деца. Значителен напредок е забележлив во октомврискиот мониторинг период кога поголем дел од децата изјавуваат дека се запознаени со правото на учество и начините на негово остварување, а еден дел изјавуваат дека учествувале на работилници на кои се едуцирале за ова право и механизмите на учество.

Наоди за 2013 година: Вкупно, 1442 деца од основните и средните училишта беа вклучени во групните интервјуа да дискутираат на тема: право на учество во нивните училишта и во локалните заедници. Некои од децата се информирани за правото на учество во училиштата, а други не. Бројот на информирани деца е на приближно ниво како во претходниот мониторинг период, а начините на информирање остануваат исти – преку активности на невладини организации и преку класниот раководител. Темите за кои децата во училиштата се консултирани и понатаму се доминантно несуштински – како што се екскурзии, организирање на матурски вечери. Сепак во одредени градови и одредени училишта децата учествуваат во носењето на одлука за видот на униформа која треба да ја носат и учествуваат во изборот на ученичката заедница. Дел од децата кои учествувале на групните интервјуа во Скопје сметаат дека е недозволиво да не ги консултираат за спроведувањето на екстерните тестирања како прашање кое најдиректно ги засега децата и да не ги чујат нивните размислувања.

Графикон 3: Број на деца учесници во фокус групите и интервјуата според етничка припадност

Според децата кои учествуваа во групните интервјуа, локалните самоуправи ниту ги консултираат децата, ниту пак децата знаат дека локалните администрации треба да ги консултираат за прашања кои ги засегаат децата во локалната заедница. Вклучувањето во процесите на одлучување, т.е. информираноста за можностите за учество во донесувањето на одлуки и во рамките на училиштата и во рамките на локалните самоуправи според децата треба да биде обврска првенствено на класните раководители кои треба навремено да ги информираат учениците.

Заклучок: Децата и понатаму не се сигурни што значи правото на учество, бидејќи им се потребни дополнителни објаснувања при спроведувањето на групните интервјуа за да се вклучат во дискусијата. Учесството и консултацијата на децата од страна на училиштата при донесувањето на одлуки е подобро, особено во училиштата каде е воведен процесот за избор на училишна заедница и/или избор на детски правобранител. Ова е еден скроман чекор во вклучувањето на децата во донесувањето на одлуки во училиштата кој бара дополнителен ангажман за понатамошно информирање на децата за нивното право за учество, како и активно вклучување во донесувањето на одлуки поразлично од носење одлука каде ќе се оди на екскурзија. Децата во огромен број не знаат дека локалната самоуправа треба да ги консултира во процесот на носење на одлуки кои нив ги засегаат. Но, знаат кој би сакал да ги информира за ова нивно право, а тоа најчесто е класниот раководител.

Препораки:

Бирото за развој на образованието да направи анализа за тоа во кои наставни предмети во основното и средното образование може да се воведат содржини поврзани со правото на учество на децата, особено во образовниот процес и локалната заедница и да ги обврзе училиштата да вклучат такви содржини во своите наставни програми. На тој начин ќе се овозможи континуирана едукација на децата за правото на учество, ќе се зголеми нивната информираност, но и информираноста и знаењата на наставниот кадар и ќе поттикне активно учество на децата во донесувањето на одлуки како во училиштата така и во локалните самоуправи.

Се препорачува Народниот правобранител да организира и систематски да спроведе сеопфатна едукација за содржината и спроведувањето на Конвенцијата за правата на детето и последователната законска регулатива во која се трансферирани одредбите од Конвенцијата. Едукацијата може да започне од училиштата со вклучување на целокупниот наставен и раководен кадар и да се прошири на локалните самоуправи.

Министерството за образование и наука во соработка со Народниот правобранител да го преземе механизмот Детски правобранител спроведуван од Коалиција СЕГА во одреден број на училишта и да го воведат како механизам преку кој ќе се штитат правата на децата, но и ќе се овозможи учество во процесите на донесување на одлуки на избрани претставници на децата.

4.4 Член 13

1. Детето има право на слобода на изразување кое опфаќа и слобода да бара, прима и дава информации и идеи од секаков вид, без оглед на граници, било усно или писмено или низ печатот, по пат на уметност или некој друг медиум по избор на детето.

2. Остварувањето на ова право може да подлежи на извесни ограничувања, меѓутоа само на оние кои се одредени со закон и кои се неопходни,

а) заради почитување на правата или угледот на другите или

б) заради заштита на националната безбедност, или јавниот поредок, или јавното здравје или морал.

Анализа

1. Децата бараат, примаат и даваат информации преку разновидни медиуми обезбедени од страна на државата

Претходна состојба:

2011 година - Во сите 14 општини вклучени во прибирањето податоци се издаваат 43 списанија за деца, од кои 32 списанија се издаваат од училиштата. Од вкупниот број на издадени списанија 15 се за основци, а 28 за средношколци. Само 6 списанија кои се издаваат на локално ниво добиваат државна поддршка, додека другите се финансираат од

буџетите на општините, од буџетите на училиштата, од спонзорства и сл. Во три општини Кавадарци, Прилеп и Тетово училиштата не издаваат списанија. Во најголем дел од списанијата децата имаат можност да учествуваат директно во подготовката на содржините кои се претежно од забавен или од информативен карактер. Најчесто списанијата се издаваат еднаш до два пати годишно, што е многу мала фреквенција за да ги задоволи потребите на децата за примање и давање на информации. На национално ниво се издаваат 7 списанија за деца, од кои 5 (за кои има информација) самостојно се финансираат. Само Наш свет добива поддршка од Министерството за образование и наука за дистрибуција во училиштата. Во 8 општини има електронски медиуми кои емитуваат програма за деца од забавен карактер. Од 28 контактирани локални медиуми, 19 емитуваат програми за деца, а вкупниот број на детски емисии е 20. На национално ниво 3 медиуми емитуваат детски програми: ТВ Телма, ТВ Алфа и националниот сервис МТВ која емитува детски емисии секојдневно и со поддршка од државниот буџет.

2012 година – Се издаваат 47 списанија (18 за основци и 29 за средношколци). Половина од списанијата ги вклучуваат директно децата во подготовка на содржините. По однос на финансирањето на списанијата на локално ниво 7 списанија добиваат државна поддршка или поддршка од општинскиот буџет. Како нов медиум кој полека почнува да го зазема и местото на официјален медиум се електронските веб страници на училиштата за кои веќе има два примери во Охрид и во Скопје. По однос на електронските медиуми, во 9 општини има 36 медиуми кои емитуваат програма за деца, при што најголем

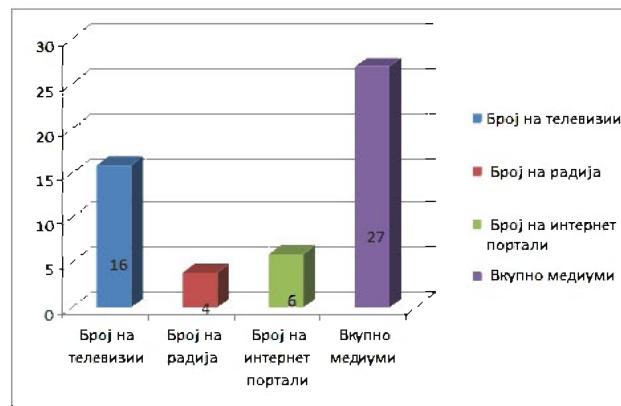
дел од тие програми се преземени од други медиуми и само се реплицираат. По однос на содржината во најголем дел станува збор за емитување на цртани филмови, детски песнички и сл. но многу малку содржински програми и емисии.

Наоди за 2013 година: Вкупниот број на списанија во 2013 година е намален, меѓутоа има општини во кои бројот на списанија е зголемен. 31 списание се издаваат во оваа година што е намалување за 34%. Најдрастично намалување е забележано во Дебар каде намалувањето во однос на претходниот период е од 10 списанија на едно. Меѓутоа, објаснувањето на училиштата што претходно издавале списанија е дека заради можностите кои ги нудат веб-страниците на училиштата сите се подготвуваат да издаваат електронски весници кои ќе бидат поставени на интернет и достапни за сите ученици. Зголемен е и бројот на списанија кои добиваат буџетска поддршка (локална или национална) во споредба со претходната година. Така, сèга 12 списанија се издаваат со буџетска поддршка, додека 9 списанија издаваат невладини организации.

Помал број на медиуми (27 во споредба со 36) на локално ниво се контактирани во овој мониторинг период во споредба со претходниот. Ова намалување е директен резултат на помалиот број контактирани локални радија. И со помал број на контактирани медиуми има минимално зголемување на бројот на детски емисии (30 детски емисии) кои се емитуваат во медиумите во текот на 2013 година. Иако дел од емисиите се преземања на емисија која веќе се емитува најчесто на некој национален медиум, сепак тоа значи можност преку

локалните медиуми емисиите да бидат достапни до децата во различни денови и во различен временски период.

Графикон 4: Број на електронски медиуми на локално ниво

Податоците прибрани од националните медиуми во врска со емитување на детски емисии прибрани преку одговор на прашалник како и преку информации достапни на веб-страниците на медиумите покажуваат дека 4 медиуми (МТВ, Телма, Алсат и Наша ТВ) емитуваат детски емисии. Најмногу емисии за деца емитува јавниот национален сервис (7 видови на емисии кои се емитуваат од секојдневно до два пати месечно). Телма и Алсат емитуваат по две емисии неделно, додека Наша ТВ една емисија неделно наменета за деца.

2. Децата се заштитени од содржини што можат штетно да влијаат врз нивниот психички, физички и морален развој

Претходна состојба:

2009 година - Во Законот за радиодифузија внесени се одредби со кои се регулира презентирањето на содржини кои може да имаат негативни ефекти врз развојот на децата како на пример порнографски содржини, насилство, емитување на телефонски броеви кои нудат специјални услуги за време на детски програми. Советот за радиодифузија има изработено прецизни насоки за категоризација на програмите. Во пракса, поголемиот дел од приватните телевизии прават сопствена проценка кои програми кога треба да се емитуваат.

2011 година - Вкупен број на медиуми кои имаат добиено концесија е 157 (77 ТВ станици и 80 радиостаници). Само 4 медиуми имаат национална концесија додека другите се или локални или пак се емитуваат на национално ниво но преку сателит. Регистрирани се 21 прекршување на Правилникот за заштита на малолетната публика. Најчести случаи на прекршување на правилникот има во програмите кои користеле телефонски услуги со посебна тарифа и тоа како на игрите со ниска продукциска вредност така и на емисии со јасновидци, на актуелно–информативни емисии, забавно–музички емисии.

2012 година – Бројот на концесии е 151 (68 телевизии и 83 радија вклучително и јавниот сервис). Во овој мониторинг период 16 концесионери (11 национални и 5 регионални телевизии) го прекршиле Правилникот за заштита на малолетната публика во 35 случаи. Најголем број од прекршоците се направени заради непочитување на членовите 7, 12 и 13 од Правилникот кои се однесуваат на

несоодветен термин на емитување програма, непочитување на правилата за заштита на малолетните лица, односно неозначување на програмите пред почетокот со акустично и визуелно предупредување и неемитување постојано визуелно предупредување во текот на програмата. Во еден случај е прекршен членот 4 од Правилникот кој се однесува на случаеви кога вестите и информативните програми вклучуваат описи, сцени и/или глетки што можат штетно да влијаат врз малолетната публика и нивното прикажување мора да се темели врз одговорна уредничка проценка за неопходноста на деталите во таквиот материјал.

Наоди за 2013 година: Вкупниот број на концесионери изнесува 144 (65 ТВ станици и 79 радио станици вклучително и јавниот сервис). Во текот на 2013 година 19 медиуми го прекршиле Правилникот за заштита на малолетна публика и тоа во 26 случаи. Најчесто, во 16 случаи се прекршува членот 7 од Правилникот кој се однесува на несоодветен термин на емитување. Потоа со по пет прекршувања следуваат членовите 12 и 13 кои го регулираат неозначувањето на програмите, како и неозначувањето на промотивните најави за програмите со аудио и визуелни знаци. Во два случаи прекршен е член 6 кој го третира прашањето за несоодветна предупредувачка сигнализација.

Табела 2: Број на медиуми кои го прекршиле Правилникот за заштита на малолетна публика по години

Година	Број на медиуми кои имаат добиено концесија	Број на медиуми кои го прекршиле Правилникот	Број на прекршувања
2011	157	18	21
2012	151	16	35
2013	144	19	26

Заклучок: Од една страна од година во година се намалува бројот на концесионери, но се зголемува бројот на концесионери кои го прекршуваат Правилникот. Бројот на прекршувања варира од година во година, но стандардно се прекршуваат истите членови. Очигледно, на медиумите им е тешко да ги почитуваат термините во кои можат да емитуваат програми соодветни за возраста на малолетната публика. Исто така нешто што би требало да биде техничка активност како што е означувањето на програмите со аудио и визуелни знаци постојано се појавува како причина за прекршување на Правилникот за заштита на малолетна публика.

Препораки:

Да се поттикнуваат училиштата да ги користат новите информатички технологии за издавање на училишни електронски весници во кои децата ќе имаат голема улога во креирањето и дизајнирањето на содржината на електронските весници. Тоа не значи дека постоечките училишни весници треба да се укинат, туку Министерството за образование и наука треба да ја разгледа можноста за нивно финансирање од буџетот на Министерството.

Училиштата кои издаваат списанија да започнат темелна ревизија на носечките рубрики на списанијата со цел да се одвои место за содржини од областа на детските права, како информативни, така и едукативни. Покрај вакви рубрики се препорачува да се воведат и редовни рубрики за активностите на училишната заедница како репрезент на учениците.

При определување на државниот буџет и поддршката за одредени ТВ медиуми, Владата на Република Македонија да ги земе во предвид потребите за едукација и информирање на децата и да субвенционира воведување на детски едукативни емисии на приватните ТВ и радио медиуми.

4.5 Член 15

1. Државите членки го признаваат правото на детето на слобода на здружување и слобода на мирно собирање.

2. Не може да се наметнуваат никакви ограничувања во остварувањето на овие права освен оние кои се во согласност со законот и кои се неопходни во демократско општество во интерес на националната безбедност или јавната сигурност, јавниот поредок, заштита на јавното здравје или морал, или заштита на правата и слободите на другите.

Анализа

1. **Здружување на децата преку детските организации во училиштата**

Претходна состојба:

2009 година - 58% од децата не знаат какви форми на здружување постојат во училиштата, а 56% изјавиле дека не членуваат во одделенска заедница. Децата, многу малку знаат за значењето и улогата на ученичките и училишните заедници, а уште помалку знаат за сопствената улога во тие заедници. Здружувањето на децата во училиштата според анализата “Училиште по мерка на децата” е нецелосно регулирано во статутите на некои од училиштата. Иако формално постојат можности за здружување на децата во најразлични форми, во пракса нема јасни правила како децата се здружуваат, која е улогата на ученичките заедници и ученичките организации.

2010 година – Истражувањето за учеството на децата во училиштата, покажува дека децата не знаат или сметаат дека во нивното училиште не постојат младински организации и клубови преку кои децата учествуваат во донесувањето одлуки. Оние кои потенцирале дека вакви тела постојат наведуваат детски организации, младински совети и клубови и разни спортски клубови.

2011 година - Во контактираните училишта постојат вкупно 65 организации. Средните училишта како типови на организации кои постојат во нивни рамки ги наведуваат училишната заедница и младинската организација која како форма е карактеристична за средните стручни училишта и истата е воспоставена најчесто во рамки на проектот на УСАИД за основање на кариерни центри. Во основните училишта најчесто постојат детска организација, детски парламент, училишна заедница, и подмладок на црвен крст. 58 организации работат во контакт и со помош на назначен наставник или претставник од стручните служби во училиштето. Поголемиот дел од децата не се свесни за постоењето на овие организации и не ги перципираат како форми за учество во донесувањето одлуки. Членството во чадор организации на национално ниво е минимално. Само 17 организации имаат членство во чадор организации. Младинските организации од средните стручни училишта членуваат во Асоцијацијата на средни стручни училишта МАССУМ, а исто така и некои училишни заедници од средните училишта членуваат во Средношколската унија на Македонија. Мал дел од детските организации членуваат во Детски парламент на Македонија. Според наодот во јули во 11

општини (нема податоци за Штип, Гостивар и Скопје) имало вкупно 4319 евидентирани деца/членови на детските организации, додека пак во мониторингот во октомври во 13 општини (нема податоци за Скопје) имало вкупно 7076 евидентирани деца/членови на детските организации. Сепак недостасуваат податоци за одредени демографски критериуми како пол, етничка припадност и место на живеење на учениците.

2012 година - Бројот на детски организации е 62. Во најголем дел од овие организации и понатаму учениците работат во контакт и со помош на назначен наставник од кадарот на училиштето. Децата сè повеќе ги препознаваат детските организации како форум и платформа за размена на мислења и учество во процесите на донесување одлуки. Исто така има подобрување и во поглед на евиденцијата на децата кои членуваат во овие организации, не само како бројчана состојба туку и според други демографски карактеристики, иако сеуште има училишта кои не водат ваква ажурна евиденција. Во април 2012 година во 13 општини евидентирани се вкупно 11 796 деца членови и во средните и во основните училишта, додека во според наодите во октомври 2012 година во 11 општини (нема податоци за Прилеп и Ресен) евидентирани се вкупно 11 205 деца членови.

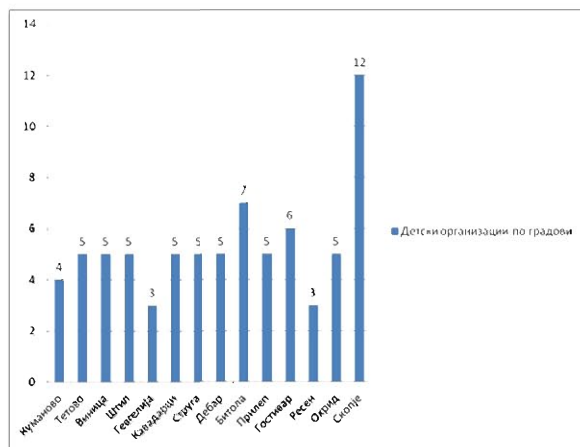
Наоди за 2013 година: Во 2013 година во 77 контактирани училишта, евидентирани се 75 детски организации. Во однос на претходната година, апсолутниот број на детски организации е зголемен, но во исто време и бројот на контактирани училишта е зголемен. Генерално, се работи за

реално зголемување на детски организации заради зголемувањето на бројот на контактирани училишта, а само во Куманово имаме намалување на бројот на детски организации, од 7 во 2012 година на 4 во 2013 година, без притоа да се намали бројот на контактирани училишта. Во останатите општини, бројот е или ист или зголемен.

Детските организации се воспоставуваат на функционално ниво секоја година на почетокот на учебната година заради промена на генерациите ученици – едни си заминуваат, други доаѓаат. Дел од нив имаат годишна програма која ја спроведуваат во текот на годината, а дел имаат програма но не ја спроведуваат. Секоја година се избира ново лидерство на детската организација и скоро сите детски организации имаат назначен наставник за комуникација. Можностите за учество во донесувањето на одлуки на овие организации, сеуште е лимитиран.

Евидентирањето на децата, членови на детските организации и понатаму е стихийно. Некои училишта по автоматизам сите деца во училиштето сметаат дека се членови на детската организација, па така не водат посебна евиденција. Некои училишта воопшто не водат евиденција. Според податоците кои ги прибраа локалните прибирачи, 9.159 евидентирани деца се членови на детски организации. Бројките варираат од 34 во Куманово до 4.681 во Скопје.

Графикон 5: Број на детски организации по градови

2. Здружување на децата во чадор организации на национално ниво

Претходна состојба:

2011 година - Постојат 3 национални чадор организации и сите се на ниво на средни училишта. Тоа се МАССУМ, Средношколска Унија на Македонија и Унија на средношколци на Македонија. Од сите три организации достапни податоци за годината на основање и бројот на членки има за МАССУМ. За другите две организации не можат да се најдат речиси никакви податоци. МАССУМ постои од 2006 година по иницијатива на проектот на USAID за средни училишта (Secondary Education Activity Project). Според податоците од

нивната веб страна во МАССУМ членуваат 67 младински организации кои организираат младински активности како на пример Образовно рандеву, МАССУМ Олимпијада, МАССУМ Лидерски Камп.

2012 година - Нема промени во однос на бројот и функционалноста на националните чадор организации.

Наоди за 2013 година: Нема промени во однос на бројот и функционалноста на националните чадор организации.

Заклучок: Детските организации во училиштата постојат, се препознатливи, но нивната функционалност како и членство сеуште се дискутабилни. Не постои усогласена методологија. Во училиштата каде што има активности во соработка со некоја невладина организација децата се информирани за постоењето на детска организација/ученичка заедница. Фактот дека скоро во секое училиште има назначен наставник задолжен за комуникација со детската организација е напредок во однос на третманот што го добива детската организација од училиштето, но потребни се дополнителни активности во таа насока. Најчестиот коментар на наставниците за детската организација е дека таа е многу активна и спроведува голем број активности во рамките на проектот што го спроведува Коалиција СЕГА.

Препораки:

Училиштата треба да ги поттикнуваат детските организации самостојно и со поддршка на училиштето да спроведуваат активности кои нема да се дел од некаков проект, туку ќе значат спроведување на годишната програма на детската организација.

Наставникот кој е задолжен за комуникација со детската организација треба да ги поттикнува и насочува активностите на детската организација со цел што поголем број на деца да се вклучат во активностите на детската организација. Училиштата треба да воведат евиденција за бројот на деца членови на детската организација како по род, така и по етничка припадност и возраст.

На локално ниво со поддршка на училиштата да се формираат локални мрежи на ученички организации од средните и основните училишта кои ќе настапуваат заеднички на национално ниво како и за одредени прашања до локалната самоуправа и другите локални институции.

4.6 Член 27

1. Државите членки го признаваат правото на секое дете на животен стандард што одговара на физичкиот, менталниот, духовниот, моралниот и социјалниот развој на детето.

2. Родител(ите) или другите лица одговорни за детето првенствено се одговорни во рамките на своите способности и финансиски можности да му обезбедат на детето животни услови потреби за негов развој.

3. Државите членки во согласност со националните услови и своите можности преземаат соодветни мерки за помош на родителите и другите лица одговорни за детето со цел остварување на ова право и во случај на потреба за обезбедување на материјална помош и програми за поддршка посебно во поглед на исхрана, облека и домување.

4. Државите членки ги преземаат сите соодветни мерки за да обезбедат детето да добие издржување од родителите или другите лица кои се финансиски одговорни за детето како во рамките на државата членка така и од странство.

Посебно доколку лицето кое е финансиски одговорно за детето, не живее во иста држава со него, државите членки поттикнуваат пристапување кон меѓународните спогодби односно склучување на такви спогодби како и други соодветни аранжмани.

Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 63 и 64

63. Комитетот забележува дека децата од економски обесправените и социјално-исклучени семејства се идентификувани како приоритет во писмените одговори дадени од државата членка, и информацијата дека во тек е спроведувањето на националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост, како и националната стратегија за развој на социјалната заштита. Меѓутоа, Комитетот е загрижен бидејќи системот за детски додаток е дискриминирачки и ги исклучува децата кои се во ранлива состојба бидејќи е ограничен само на децата кои редовно посетуваат училиште и чии родители се вработени или веќе се опфатени со системот на социјална заштита.

64. Комитетот дава препорака според која државата членка треба да постави приоритет за заштитата на адекватниот животен стандард за децата кои се во ранлива состојба, вклучително и во претстојното законодавство, стратегии и програми за социјална заштита и особено околу распределбата на детскиот додаток, и обезбедување дека сите релевантни државни институции се придржуваат кон тоа во праксата. Државата членка треба да преземе моментални мерки за отстранување на сите форми на дискриминација околу распределбата на детскиот додаток и други форми на социјална заштита.

1. Механизми за социјална заштита и организации кои работат и се регистрирани за работа со маргинализирани деца

Претходна состојба:

2012 година - Од вкупно 49 организации кои се контактирани преку мониторингот, 23 превземаат некакви активности за заштита на маргинализирани деца, 5 се регистрирани во регистарот на Министерството, од кои 4 се во Скопје.

Наоди за 2013 година: Од вкупно 55 контактирани невладини организации, 25 имаат активности за заштита на маргинализирани деца. Најчесто активностите се поврзани со грижа за овие деца во дневни центри, обезбедување хуманитарна помош, директна работа со децата за нивна дополнителна едукација или пак контакт со институции за остварување на соодветни права на оваа група на деца. Од овие 25 организации 7 се регистрирани во регистарот на Министерството за труд и социјална политика (3 организации се во Скопје, а 4 во Охрид.)

Заклучок: Нема значителна промена во бројот на организации кои работат и се регистрирани за работа со маргинализирани деца. Регистрирањето на организациите во Регистарот на Министерството за труд и социјална политика (МТСП) сеуште е сива зона до одреден степен бидејќи дел од организациите немаат детални информации за нивните обврски кои произлегуваат од регистрирањето и сметаат дека всушност лиценцата не постои. На национално ниво заклучно со 2013 година, 74 невладини организации (42 од Скопје и 32 од

останатите градови во Македонија) се регистрирани во Регистарот на граѓански здруженија за вршење на активности од социјалната заштита.

Препорака: Министерството за труд и социјална политика да издаде прирачник во кој ќе има појаснувања и насоки за работа на невладините организации кои се регистрирани во Регистарот на Министерството заради обезбедување на поквалитетни активности од страна на здруженијата, но и известување до Министерството за спроведените активности и постигнатите резултати од областа на социјалната заштита на годишно ниво кои ќе придонесат за реализација и на годишната програма на здруженијата, но и на Министерството.

4.7 Член 28

1. Државите членки го признаваат правото на детето на образование и со цел за постепено остварување на тоа право на основа на еднакви можности, посебно:

а) го прогласуваат основното образование задолжително и бесплатно за сите.

б) го поттикнуваат развојот на различни форми средношколско образование вклучувајќи општо и стручно образование кое е достапно за сите деца и преземаат соодветни мерки како што се воведување бесплатно образование и давање финансиска помош во случај на потреба.

в) на сите им овозможуваат стекнување високо образование врз основа на способноста, користејќи прикладни средства.

г) на сите деца им ставаат на располагање образовни и стручни информации и услуги за професионална ориентација.

д) преземаат мерки за поттикнување на редовното посетување на школото и намалување на отпишувањата од училиште.

2. Државите членки ги преземаат сите соодветни мерки за да може да се спроведува дисциплината во училиштата на начин кој е во согласност со човековото достоинство на детето и оваа Конвенција. Имане им се посветува на земјите во развој.

3. Државите членки ја унапредуваат и поттикнуваат меѓународната соработка за прашањата кои се однесуваат на образованието посебно заради давање придонес во елиминацијата на незнаењето и неписменоста во светот и олеснување на пристапот кон науката и техничките знаења и современите методи на настава. Во тој поглед посебно внимание им се посветува на земјите во развој.

Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 65 и 66

65. Комитетот забележува дека правото на образование на сите деца државјани и жители без државјанство им е загарантирано со закон, дека се прават заложби за да се подобри квалитетот на образованието, и дека државата членка планира да воведо условени кеш трансфери со цел да се поттикне запишувањето и посетата во средните училишта. Меѓутоа, комитетот искажува загриженост во однос на следното:

(г) Ромските деца се наводно премногу застапени во училиштата за деца со посебни потреби и дека одлуката за упатување на децата во таквите училишта не ја носат интердисциплинарни тимови и врз основа на објективни критериуми;

(д) Постои слаба расположливост на холистичко образование за ран детски развој, како и објекти и институции; и

(ѓ) Верското образование може да биде фактор за поделба и конфликт помеѓу децата во училиштата, и не придонесува

доволно кон создавање на дух на разбирање, толерантност и пријателство помеѓу сите етнички и верски групи како што се предвидува со Член 29 (1) (г) од Конвенцијата.

66. Комитетот ги дава следните препораки на државата членка (мониторингот се однесува на наведената препорака, а ги исклучува другите):

(д) Да се продолжат и зајакнат мерките за промовирање на интеграцијата на ромските деца во редовното образование, особено преку сензитивизирање на наставниците и другите професионалци и помош за семејствата кои се соочуваат со економски потешкотии;

Анализа

1. Реинтеграција во образовниот процес на национално и локално ниво

Претходна состојба:

2012 година - Од вкупно 80 контактирани училишта 37 во своите програми предвидуваат мерки за реинтеграција, при што наведуваат најразлични форми како на пример: паричен додаток кој се доделува во соработка со Министерството за труд и социјална политика, разни ослободувања од давачки како на пример бесплатни униформи, бесплатен школски прибор, обезбеден превоз, донации од другите деца и од заедницата преку посебно организирани акции. Кај сите училишта има вакви мерки во различен број, но во многу мал дел од нив овие мерки се претставени како посебна програма за реинтеграција, а најчесто истите се составен дел на годишната програма на училиштето.

Наоди за 2013 година: Според прибраните податоци, 43 училишта (од контактираните 77) во своите програми вклучуваат мерки за реинтеграција. Од нив 7 училишта се лоцирани во руралните средини. Само неколку училишта имаат годишна програма за работа со учениците од ранливите категории, додека останатите работат во консултација најчесто со Центрите за социјална работа кај кои се регистрирани учениците како корисници на одредена мерка. Како најчеста мерка која се користи е условниот паричен надоместок за средните училишта која се спроведува во соработка со Министерството за труд и социјална политика. Други мерки кои ги спроведуваат училиштата се советување на родители на учениците од ранливи категории, учество во проекти спроведувани од Министерството за образование и наука и УНИЦЕФ, ментори од редот на наставниците кои им помагаат во воспитно-образовниот процес особено на учениците Роми. И од Центрите за социјална работа изјавуваат дека соработката со училиштата е добра во однос на спроведувањето на мерките за интеграција на ранливите категории деца во образовниот процес. Евидентираниите деца во Центарот се споделуваат со училиштето и во консултации се работи со тие деца според потребите за да се интегрираат во образовниот процес.

2. Застапеност на децата Роми во специјалните образовни установи

Досегашна состојба:

2012 година - Во изминатиот мониторинг период не беа обезбедени податоци за бројот на деца Роми кои посетуваат специјални образовни установи.

Наоди од мониторингот во 2013 година: Според податоците од Државниот завод за статистика, во учебната 2013/14 година бројот на специјални основни училишта во Република Македонија е 44 со 178 паралелки, што е иста бројка како и во претходната учебна година. Од друга страна, бројот на специјални средни училишта во истата учебна година е 4 со 58 паралелки. Најголем дел од специјалните училишта се лоцирани во Скопје. За жал, не постојат податоци за бројот на ученици според етничка припадност, информациите се однесуваат само за бројот на ученици според род и според возраст.

Заклучок: Интеграцијата на ранливите групи деца во образованието иако се подобрува, сеуште не е систематска активност која континуирано е вклучена во годишните програми на училиштата. Училиштата во најголем дел се потпираат на информациите кои ги добиваат од Центрите за социјална работа, без притоа да водат сопствена евиденција за деца кои припаѓаат на ранливите групи, а не се евидентирани во Центрите за социјална работа. Државата не води евиденција за бројот на деца запишани во специјалните училишта според етничката припадност иако според препораките на Комитетот децата од ромската етничка група се најзастапени во специјалните училишта.

Препорака: Училиштата треба да развиваат сопствени програми со цел реинтеграција на маргинализираните деца во образовниот систем. Овие програми треба да се различни од оние кои се предвидени од Министерството за труд и социјална политика и да се финансираат преку локални фондови и од буџетите на училиштата.

4.8 Член 29

1. Државите членки се согласни дека образованието на детето треба да биде насочено кон:

а) развој на личноста на детето, развој на надареноста и менталните и физичките способности до крајни граници.

б) развој на почитувањето на правата на човекот и основните слободи како и почитување на принципите содржани во Повелбата на Обединетите Нации.

в) развој на почитувањето на родителите на детето, неговиот културен идентитет, јазик и вредности, национални вредности на земјата во која живее и земјата од која потекнува, како и на цивилизациите кои се различни од неговата.

г) подготовка на детето за одговорен живот во слободното општество во дух на разбирањето, мирот, толеранцијата, еднаквоста на половите и пријателството меѓу сите народи, етнички, национални и верски групи и лица со автохтоно потекло.

д) развој на почитувањето на природната средина.

2. Ниедна одредба на овој член како ни членот 28 не смее да се толкува како да ја ограничува слободата на поединецот и органите да основаат и управуваат со образовни установи, имајќи го секогаш предвид почитувањето на принципите изложени во точката 1 од овој член и под услов образованието во такви институции да биде во согласност со минималните стандарди кои може да ги пропише државата.

Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 65 и 66

65. Комитетот забележува дека правото на образование на сите деца државјани и жители без државјанство им е загарантирано со закон, дека се прават заложби за да се подобри квалитетот на образованието, и дека државата членка планира да воведат условени кеш трансфери со цел да се поттикне запишувањето и посетата во средните училишта. Меѓутоа, комитетот искажува загриженост во однос на следното:

(б) Постои нагорен тренд на поделби по етничка линија во училиштата, што резултираше во диспаратен квалитетот на образованието и ограничени можности за децата кои припаѓаат на разни заедници за да стапуваат во интеракција помеѓу себе и интензивирање на меѓу-етничките насилства;

66. Комитетот ги дава следните препораки на државата членка (мониторингот е фокусиран на посочените две препораки):

(в) Работа со заедниците за да се поттикне запишувањето на децата во етнички мешани училишта и обезбедување на можности во пракса за децата од различни заедници да учат заедно на начин кој овозможува секојдневна интеракција и можности да учат едни за други. Државата членка треба да преземе моментални мерки за одвраќање на моменталниот тренд за сегрегација по етничка линија на сите нивоа – национално, регионално и општинско;

(г) Земајќи го во предвид општиот коментар Бр. 1 на Комитетот (CRC/GC/2001/1) за целите на образованието и Членот 29(1) од Конвенцијата, Комитетот препорачува државата членка да

инвестира во обуката на наставниците, во развојот на наставните планови, учебници и други помагала за активно промовирање на разбирањето, толерантноста и мултикултурната солидарност и кохезија во разни етнички и верски заедници;

Анализа

1. Примена на стратегијата за интегрирано образование на локално ниво

Претходна состојба:

2012 година – Министерството за образование и наука има воспоставен проектен тим кој е задолжен да го следи спроведувањето на Стратегијата за интегрирано образование. 5 општини (Тетово, Винаца, Штип, Гостивар, Ресен) вклучиле мерки од Стратегијата за интегрирано образование во нивните годишни програми и акциони планови. Од мониторираните 80 училишта, во 16 се вклучени мерки од Стратегијата за интегрирано образование годишните програми. 54 училишта имаат некакви активности во наставниот курикулум кои во себе имаат меѓукултурна димензија (активности за изучување на културата, обичаите, традицијата, турнири, манифестации и сл.).

Наоди за 2013 година: Според прибраните податоци од училиштата, во 29 училишта во нивните програми се вклучени мерки од Стратегијата за интегрирано образование. Сепак, овие училишта не се лоцирани во сите вклучени градови. Така во 6 градови, ниту едно училиште нема вклучено мерки од Стратегијата во своите програми. Од друга страна помал е

бројот на училишта (17) кои имаат одговорно лице за спроведување на Стратегијата. Ниту една локална самоуправа нема развиено Акционен план за спроведување на Стратегијата за интегрирано образование, а само две општини (Битола и Гостивар) вклучиле мерки од Стратегијата во годишните програми на општината. Локалните самоуправи во овие две општини, како и локалната самоуправа во Прилеп имаат одговорно лице за спроведување на Стратегијата.

2. Публикувани учебници и помагала за мултикултурна солидарност и кохезија

Претходна состојба:

2012 година – Не се обезбедени податоци за овој индикатор.

Наоди за 2013 година: Според информациите обезбедени од Министерството за образование и наука (МОН) издадени се две публикации како наставни помагала. Така, во рамките на заедничката програма на Обединетите нации „Подобрување на меѓуетничкиот дијалог и соработка меѓу заедниците“ преведено е и публикувано наставното помагало за учениците од средните училишта „Светското наследство во рацете на младите“. Во рамките на ЕУ проектот „Поддршка на интеграцијата на етничките заедници во образовниот систем“, МОН издаде публикација со истиот наслов која разработува компоненти кои се однесуваат на наставните програми и обуката на учесниците во образовниот процес со следните активности: моментална состојба на интеграција на етничките заедници во образовниот систем, насоки за начинот на

ажурирање на наставните програми со елементи на интеркултурно образование, насоки за развивање на иновативни програми за обука на наставниците од областа на интеркултурното образование, обука на наставници и директори, обука на родители на ученици Роми и обука на ромски медијатори.

3. Меѓукултурна димензија во наставните програми на училиштата

Претходна состојба:

2012 година – Не се прибирани податоци за овој индикатор

Наоди за 2013 година: 64 училишта изјавиле дека во своите курикулуми вклучуваат активности кои имаат меѓукултурна димензија. 14 од училиштата се лоцирани во руралните средини. Активностите кои имаат меѓукултурна димензија имаат за цел да ги вклучат учениците од сите етнички заедници и да ги запознаат едни со други со цел елиминирање на стереотипи, предрасуди и дискриминација по етничка линија. Многу често овие активности се дел од некаков проект во кој е вклучено училиштето, или пак се активности со збратимени училишта од други градови или од соседните земји. Најголем број од училиштата кои се дел од проектот на УСАИД за интегрирано образование вклучуваат активности кои содржат меѓукултурна димензија во наставните програми. Како пример за вакви активности, училиштата наведуваат формирање на различни секции во соработка со други училишта од општината како во случајот во Куманово –

мултикултурни работилници, заеднички екскурзии, работилници за родители, работилници за претприемништво. Сепак, училиштата во голем дел немаат утврдено минимум активности кои ќе бидат вклучени во наставните програми, но ги поттикнуваат наставниците тоа да бидат што е можно повеќе активности.

Според информацијата за имплементацијата на Стратегијата за интегрирано образование, развиени се нови курикулуми за деветгодишното основно образование и истите се преведени на сите јазици кои се изучуваат во основните училишта во државата.

4. Етничка поделеност во училиштата

Претходна состојба:

2012 година - Од вкупно 80 контактирани училишта, 14 имаат ученици кои се од различен етнички состав и кои учат во различни смени односно објекти. Според претставниците на училиштата децата се поделени заради немањето физички услови наставата да се изведува во еден објект.

Наоди за 2013 година: 68 (12 училишта од овие се наоѓаат во руралните средини) од контактираните 77 училишта имаат ученици од етнички мешан состав. Но, тоа не значи дека имаат настава на повеќе јазици во истото училиште. Што се однесува до бројот на училишта каде постои етничка поделеност во однос на смените/објектите во кои учат учениците, нивниот број е ист како и во претходниот мониторинг период – 14 (и само 3 во руралните средини). Овие училишта во кои

учениците учат во различни смени/објекти се лоцирани во 7 градови (Куманово, Тетово, Гостивар, Скопје, Охрид, Дебар и Струга). Според претставниците на училиштата, поделбата е заради програмата на работа и наставниот јазик.

Заклучок: Иако Стратегијата за интегрирано образование е во својата четврта година од реализацијата, сеуште не се забележливи видливи резултати на терен. Како еден од аспектите на интегрираното образование е десегрегацијата на учениците по етнички линии, но за жал засега промените на тоа поле се минимални. Сеуште најголем дел од активностите се во насока на заеднички вон-наставни активности, додека се доцни со активностите за заеднички наставни активности кои според Стратегијата треба да се спроведат по предметите странски јазици, информатика, уметност и физичко воспитување. Учениците имаат можност во своите училишта да спроведуваат заеднички активности, најчесто во воннаставните активности или пак како дел од одредени проекти кои се реализираат во училиштата. Надлежните органи како Министерството за образование и наука многу малку придонесува во подобрувањето на мултикултурната кохезија и солидарност. Една публикација во текот на една учебна година и неколку активности кои повторно се дел од проекти финансирани од други донатори е многу мала инвестиција за постигнување на интегриран образовен процес.

Препораки:

Министерството за образование и наука потребно е да спроведе поширока едукација за стратегијата како за

училиштата, така и за локалната самоуправа и за спроведувањето на мерките предвидени во Стратегијата, бидејќи дел од училиштата т.е. нивните претставници не се информирани за истата.

Училиштата, врз основа на Стратегијата за интегрирано образование без разлика дали се дел од Проект за интегрирано образование или не треба да развиваат годишни планови и проекти за реализација на мерките предвидени во Стратегијата, особено мерките кои се однесуваат на заеднички наставни активности. Важно е сите училишта беа оглед дали работат со деца од повеќе етникуми да подготвуваат и реализираат вакви планови.

4.9 Член 42

Државите членки се обврзуваат што пошироко да ги запознаат со принципите и одредбите на Конвенцијата како возрасните така и децата на соодветен начин

Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 20 и 21

20. Комитетот го поздравува и цени преводот на Конвенцијата на јазиците на заедниците, и изготвувањето на верзија на Конвенцијата по мерка на детето. Меѓутоа, Комитетот останува загрижен во однос на нискиот степен на свесност за одредбите на Конвенцијата кај пошироката јавност и особено кај децата.

21. Комитетот препорачува на државата членка да продолжи и да ги зголеми заложбите за дисеминација и промовирање на Конвенцијата за да се зголеми информираноста за Конвенцијата и за правата на детето кај пошироката јавност и особено кај децата.

Анализа

1. Дисеминација на Конвенцијата за правата на детето и едукација за правата на детето

Претходна состојба:

2012 година: Само во 4 од 80 контактирани училишта им биле доставени копии од Конвенцијата за правата на детето преку

Министерството за образование и наука (МОН). 8 училишта на друг начин добиле копии од Конвенцијата, најчесто преку активностите на Коалиција СЕГА. Тврдењето на МОН дека копии од Конвенцијата постојано се делат, не се потврдува на терен. За вработените во 52 училишта им биле испорачани обуки и семинари поврзани со Конвенцијата за правата на детето, додека вработените од 23 училишта учествувале на обуки преку заеднички проектни активности со други организации, при што најчесто ги потенцираат активностите на Коалиција СЕГА.

Наоди за 2013 година: Во учебната 2013/14 година, 9 од контактираните 77 училишта ја добиле Конвенцијата за правата на детето и тоа во Охрид, Винаца и Скопје. Според претставниците на училиштата и онаму каде што не добиле копија од Конвенцијата, истата ја симнуваат од интернет и учениците имаат пристап до одредени членови на Конвенцијата за време на часовите најчесто по граѓанско образование каде се обработуваат правата на децата. Министерството за образование и наука не достави информација дали и како ја дистрибуира Конвенцијата за правата на детето до образовните институции. Училиштата кои се вклучени во проектот на Коалиција СЕГА изјавуваат дека копии од Конвенцијата добиваат во рамките на проектот. Наставничкиот кадар од 20 училишта учествувале на обуки поврзани со Конвенцијата. Само од едно училиште кое е лоцирано во рурална средина наставниците учествувале на обуки, останатите се наставници во училиштата во урбаните средини. Министерството за образование и наука не обезбеди информација дали и колку обуки поврзани со Конвенцијата организирале во 2013 година.

Заклучок: Иако препораките на Комитетот се многу конкретни во однос на потребата на надлежните институции, во случајот Министерството за образование и наука, да помогне во дисеминацијата на Конвенцијата и зголемување на свеста кај јавноста за одредбите содржани во Конвенцијата, тоа не се случува во пракса. Училиштата не добиваат примероци од Конвенцијата, туку се снаоѓаат на свој начин – копии добиваат заради учество во одредени проекти спроведувани од невладини организации или пак ја симнуваат Конвенцијата од интернет за да им биде подостапна на учениците. Истото се однесува и на едукацијата на наставниот кадар за Конвенцијата. Министерството не дава информации дали воопшто организирале некакви обуки за наставниот кадар, додека помалку од една четвртина од контактираните училишта т.е. нивни вработени учествувале на обуки за Конвенцијата, организирани од невладини организации.

Препорака: Министерството за образование и наука во соработка со Народниот правобранител треба да развијат план за дисеминација на Конвенцијата за правата на детето до училиштата пред почетокот на секоја учебна година. Постојат различни верзии на Конвенцијата прилагодени според возраста на децата. Дел од нив се преведени на јазиците кои се учат во училиштата во Република Македонија. Министерството треба да обезбеди средства од буџетот за печатење на различните верзии на Конвенцијата (во форма на флаери, брошури и слично).

Училиштата да ја презентираат и направат достапна Конвенцијата за своите ученици во електронска форма на јазикот на кој учат децата и истата да ја постават на училишните веб страници или на други платформи кои се користат од страна на училиштето и учениците.

5. Прилози

Прилог 1 - Приказ на индикаторите според членови на Конвенцијата и препораките од Комитетот

Член/Препорака од Конвенцијата за правата на детето	Клучен индикатор	Индикатор
<p>Член 2:</p> <p>Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 26, 27</p>	<p>Клучен Индикатор 1: Законската регулатива за заштита на децата од дискриминација е усогласена со меѓународните стандарди и започнува да се применува од страна на надлежните локални и национални институции</p>	<p>Индикатор 1.1.: Развиени и применети процедури за превенција од детска дискриминација.</p> <p>Индикатор 1.2.: Број на пријавени случаи на детска дискриминација до Државниот Правобранител и Комисијата за заштита од дискриминација</p>
<p>Член 4:</p> <p>Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 8, 9, 24 и 25</p>	<p>Клучен индикатор 2: Националното законодавство е усогласено со меѓународните прописи и стандарди во консултација со граѓанскиот сектор</p>	<p>Индикатор 2.1.: Националната Комисија ги консултира НВОите во процесите на креирање политики преку различни алатки, освен НВОите членки во Комисијата</p> <p>Индикатор 2.2.: Број на организирани средби и консултации од страна на Националната комисија со НВОи со цел учество во процеси на креирање на политика за деца</p>

Член/Препорака од Конвенцијата за правата на детето	Клучен индикатор	Индикатор
Член 12:	Клучен Индикатор 3: Учеството на децата во училиштата и локалната заедница регулирано во националното законодавство	Индикатор 3.1.: Учеството на децата во училиштата регулирано во Законот за основно образование
		Индикатор 3.2.: Учеството на децата регулирано со Законот за средно образование
		Индикатор 3.3.: Учеството на децата регулирано со Законот за локална самоуправа
	Клучен Индикатор 4: Учеството на децата во националните и локалните институции регулирано во индивидуалните акти на институциите	Индикатор 4.1.: Број на основни и средни училишта кои во постоечките училишни акти го регулирале учеството на децата во донесувањето на одлуки или усвоиле нови акти (правилници)
		Индикатор 4.2.: Број на локални самоуправи кои во постоечките општински акти го регулирале учеството на децата во донесувањето на одлуки или усвоиле нови акти (правилници)
	Клучен Индикатор 5: Зголемено учество на децата во донесувањето на одлуки на национално и локално ниво	Индикатор 5.1.: Националната комисија за заштита на правата на децата ги консултира децата во донесувањето на одлуки
		Индикатор 5.2.: Парламентарните комисии ги консултираат децата во донесувањето на одлуки по прашања кои ги засегаат децата
		Индикатор 5.3.: Локалните самоуправи ги консултираат децата во донесувањето на одлуки по прашања кои ги засегаат децата
		Индикатор 5.4.: Број на училишта кои ги вклучуваат децата во донесувањето на одлуки по прашања кои ги засегаат децата
		Индикатор 5.5.: Број на информирани и обучени деца за учество во донесување на одлуки по прашања кои ги засегаат нив во училиштата
	Индикатор 5.6.: Број на информирани и обучени деца за учество во донесување на одлуки по прашања кои ги засегаат нив во локалната заедница	

Член/Препорака од Конвенцијата за правата на детето	Клучен индикатор	Индикатор
Член 13:	<p>Клучен Индикатор 6:</p> <p>Децата можат да бараат, примаат и даваат информации преку разновидни медиуми обезбедени од страна на државата</p>	<p>Индикатор 6.1.:</p> <p>Број на списанија и весници кои им се достапни на децата за да може да бараат, примаат и даваат информации за прашања кои ги засегаат во училиштата</p> <p>Индикатор 6.2.:</p> <p>Број на електронски медиуми (радија, телевизији, интернет портали) кои им се достапни на децата за да може да бараат, примаат и даваат информации за прашања кои ги засегаат во училиштата</p>
	<p>Клучен Индикатор 7:</p> <p>Децата се заштитени од содржини во електронските медиуми кои се непримерни за нивната возраст</p>	<p>Индикатор 7.1.:</p> <p>Број на електронски медиуми (радија, телевизији) кои го почитуваат Правилникот за заштита на малолетната публика од програми што можат штетно да влијаат врз нејзиниот физички, психички и морален развој</p>
Член 15:	<p>Клучен Индикатор 8:</p> <p>Училиштата имаат механизми преку кои децата може слободно да се здружуваат во рамките на образовните институции</p>	<p>Индикатор 8.1.:</p> <p>Број на детски организации во училиштата (основни и средни)</p> <p>Индикатор 8.2.:</p> <p>Број на деца членови на детските организации во училиштата (основни и средни)</p>
	<p>Клучен Индикатор 9:</p> <p>Децата слободно да се здружуваат надвор од училиштата во чадор организации на локално и национално ниво</p>	<p>Индикатор 9.1.:</p> <p>Број на чадор организации каде членуваат детските организации од училиштата (основни и средни)</p>

Член/Препорака од Конвенцијата за правата на детето	Клучен индикатор	Индикатор
<p>Член 27:</p> <p>Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 63 и 64</p>	<p>Клучен Индикатор 10:</p> <p>Децата во ранлива состојба се соодветно третирали од државата преку обезбедување на материјална и социјална поддршка</p>	<p>Индикатор 10.1.:</p> <p>Број на достапни механизми за социјална заштита на маргинализираните деца</p> <p>Индикатор 10.2.:</p> <p>Број на НВОи регистрирани за обезбедување на услуги за маргинализираните деца</p>
<p>Член 28:</p> <p>Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 65 и 66</p>	<p>Клучен Индикатор 11:</p> <p>Образовните институции обезбедуваат механизми за ефикасно интегрирање на ранливите категории на деца во образовните процеси</p>	<p>Индикатор 11.1.:</p> <p>Мерките за реинтеграција се застапени во образовните програми на национално и локално ниво.</p> <p>Индикатор 11.2.:</p> <p>Број на деца од ромска националност запишани во специјални образовни институции</p>
<p>Член 29:</p> <p>Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 65 и 66</p>	<p>Клучен Индикатор 12:</p> <p>Националните и локалните образовни институции промовираат и применуваат мерки за ефективно меѓукултурно образование</p>	<p>Индикатор 12.1.:</p> <p>Мерките од стратегијата за интегрирано образование се преземени и вклучени во локалните образовни програми на ЕЛС и училиштата</p> <p>Индикатор 12.2.:</p> <p>Број на публикувани учебници и други помагала за мултикултурна солидарност и кохезија од страна на националните образовни институции</p> <p>Индикатор 12.3.:</p> <p>Број на училишта кои спроведуваат активности кои имаат меѓукултурна димензија во својот курикулум</p> <p>Индикатор 12.4.:</p> <p>Број на училишта кои што имаат етнички мешани ученици кои што учат во различни смени и/или објекти</p>
<p>Член 42:</p> <p>Препораки на Комитетот за заштита на правата на децата – Параграфи 20 и 21</p>		<p>Индикатор 13.1.:</p> <p>Број на копии од КПД доставени до училиштата</p> <p>Индикатор 13.2.:</p> <p>Број на обуки и семинари за КПД организирани од страна на МОН и БРО за наставниот кадар</p>

Прилог 3 - Преглед на вкупниот број на контактирани институции

Институција	Број на контактирани институции – април 2012	Број на контактирани институции – октомври 2012	Број на контактирани институции – март 2013	Број на контактирани институции – март 2013
Основни училишта	34	33	51	48
Средни училишта	26	26	29	29
Локални самоуправи	16 (3 во Скопје)	16 (3 во Скопје)	26 (10 рурални општини)	23 (7 рурални општини)
Центри за социјална работа	8	7	12	11
Канцеларии на Народен правобранител	5	5	1	1
Регионални канцеларии на МОН	3	2	/	/
Просветен инспекторат	3	4	/	/
НВОи	28	34	49	55
Локални весници	7	7	/	/
Локални ТВ	23	18	/	16
Локални радија	15	13	/	4
Веб портали	6	5	/	6
Национални, сателитски ТВ и радија	15 ТВ (4 национални, 11 сателитски) 3 радија	15 ТВ (4 национални, 11 сателитски) 3 радија	/	9 ТВ (5 национални, 4 сателитски) 2 радија

2014

Прилог 3 – Детален приказ на демографски податоци за децата вклучени преку фокус групите

Општина	Број на деца присутни на фокус групи/групни интервјуа			Број на присутни деца по пол			Број на присутни деца по етничка припадност							
	Основци	Средношколци	Вкупно	Машки	Женски	Вкупно	Македонци	Албанци	Турци	Роми	Срби	Власи	Други	Вкупно
Куманово	59	48	107	36	71	107	85	0	0	3	19	0	0	107
Тетово	61	40	101	58	43	101	13	87	0	1	0	0	0	101
Виница	41	40	81	36	45	81	68	0	1	11	0	0	1	81
Штип	40	54	94	58	36	94	91	0	1	0	0	2	0	94
Гевгелија	45	16	61	30	31	61	61	0	0	0	0	0	0	61
Кавадарци	70	39	109	45	64	109	105	0	0	1	3	0	0	109
Струга	38	31	69	41	28	69	65	0	0	2	0	1	1	69
Дебар	62	41	103	48	55	103	9	41	41	4	0	0	8	103
Битола	67	43	110	52	58	110	101	6	1	0	1	0	1	110
Прилеп	38	35	73	24	49	73	68	0	2	0	0	0	3	73
Гостивар	41	59	100	48	52	100	38	34	15	2	0	0	11	100
Ресен	34	21	55	23	32	55	41	9	4	1	0	0	0	55
Охрид	61	42	103	53	50	103	90	2	0	0	0	0	11	103
Скопје	172	104	276	132	144	276	211	42	6	4	2	0	11	276
	829	613	1442	684	758	1442	1046	221	71	29	25	3	47	1442

Прилог 4 – Листа на медиуми кои го прекршиле Правилникот за заштита на малолетната публика ⁶

Име на медиумот	2012		2013	
	Вид на концесија (национална/локална)*	Случаи на прекршување на Правилникот	Вид на концесија (национална/локална)*	Случаи на прекршување на Правилникот
МТВ1	Државно	3	Државно	/
МТВ2	Државно	5	Државно	2
ТРА - Алсат-М	Државно	3	Државно	1
ТРА - ТВ Сител	Државно	3	Државно	3
ТРА - ТВ Сител 3	Државно ниво преку сателит	1	Државно ниво преку сателит	/
ТРА - Канал 5	Државно	2	Државно	1
ТРА - Наша ТВ	Државно ниво преку сателит	1	Државно ниво преку сателит	/
ТВ Телма	Државно	2	Државно	1
ТРА - ТВ Пинк	/	4	/	/
ТРА – ТВ Сонце	Државно ниво преку сателит	2	Државно ниво преку сателит	/
ТРА Скај Нет	Регионално	3	Регионално	/
ТРА ТВ КРТ	Регионално	1	Регионално	/
ТРА ТВ ЕРА	Регионално	2	Регионално	/
ТРА ТВ БТР	Регионално	1	Регионално	1
ТРА ТВ ШУТЕЛ	Регионално	1	Регионално	/
Вкупно прекршувања:		34		9

7. Анализирани се записниците на Советот за Радиодифузија достапни на официјалната веб страна заклучно со Ноември 2012 за 2012 година и за целата 2013 година заклучно со 31 декември 2013

2014

Име на медиумот	2012		2013	
	Вид на концесија (национална/локална)*	Случаи на прекршување на Правилникот	Вид на концесија (национална/локална)*	Случаи на прекршување на Правилникот
ТРД ТВ А2	/	1	/	/
ТРД МТМ	Регионално	/	Регионално	2
ТРД КТВ	Регионално	/	Регионално	1
ТРД - ТВ Сител 2	Државно ниво преку сателит	/	Државно ниво преку сателит	2
ТРД СТАР	Регионално	/	Регионалноиво преку сателит	1
ТРД Ирис	Регионално	/	Регионално	1
ТРД Канал Три	Регионално	/	Регионално	1
ТРД Телевизија Кобра	Регионално	/	Регионално	1
ТРД Коха	Регионално	/	Регионално	1
ТРД Хана	Локално	/	Локално	1
ТРД Менада	Регионално	/	Регионално	2
ТРД Тера	Локално	/	Локално	1
ТРД ТВ Канал Вис	Регионално	/	Регионално	2
ТРД ТВ Арт	Локално	/	Локално	1
Вкупно прекршувања:		1		17

7. Анализирани се записниците на Советот за Радиодифузија достапни на официјалната веб страна заклучно со Ноември 2012 за 2012 година и за целата 2013 година заклучно со 31 декември 2013

2014

6. За Коалиција СЕГА

Коалиција на младински организации СЕГА е национална платформа на младински организации активна во полето на лобирање за промени во младинските политики, посветена кон подржување на младинскиот активизам, подобрување на пристапот до информации и учеството на младите луѓе во активности за решавање на нивните проблеми. Коалиција СЕГА своите активности ги адресира во насока на иницирање и спроведување на законски регулативи со цел подобрување на животот на младите во Република Македонија.

Коалиција СЕГА даде значаен придонес во креирањето на Националната Стратегија за Млади на Р.М. и Акциониот План за имплементација на Националната Стратегија за Млади на Р.М. Во 2009 година подготви Алтернативен извештај за имплементацијата на Конвенцијата за правата на детето во Македонија. Извештајот беше презентираан во 2010 година пред Комитетот за Правата на Детето при Обединетите Нации во Женева. Препораките од Алтернативниот извештај беа презентирани пред Комисијата за труд и социјална политика при Собранието на Република Македонија.

Во 2010 година, СЕГА спроведе национално истражување за Младинските трендови и младинското организирање во Р.М.

Со цел да се зголеми учеството на младите во донесување на одлуки и креирање на политики, Коалиција СЕГА го поддржа процесот на формирање на Совети на млади во 6 општини во Р.М. Во насока на зголемување на информираноста на младите во 2010 година е отворен првиот Младински Информативен и Советодавен Центар ИНФО СЕГА. Од 2010 година СЕГА започна со активности преку кои се застапува за донесување на закон кој ќе го поддржи младинското организирање и младинското учество во Република Македонија.

Во периодот на 2010 – 2011 година СЕГА креираше Локални Младински Стратегии во 13 општини во Република Македонија. 12 од нив се усвоени на редовни седници на Советите на општините.

Во изминатите две години (2011 – 2012) СЕГА континуирано спроведува мониторинг на имплементацијата на Конвенцијата за правата на детето во Македонија и генерира периодични и годишни мониторинг извештаи. Во 20 основни и средни училишта во 10 општини во Македонија СЕГА ја воведе институцијата Дете правобранител. Во истите овие училишта на демократски и фер избори беа избрани претседателите на одделенија / класови и беа формирани училишни / младински организации.

Во своето десет годишното работење СЕГА има изработено голем број на публикации и прирачници и организирано голем број на семинари и обуки за подигнување на свеста за потребата од младинско учество како и застапување и лобирање за младинските потреби.

Наслов на публикацијата:

РЕЗУЛТАТИ ОД МОНИТОРИНГОТ ВРЗ СПРОВЕДУВАЊЕ НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ПРАВАТА НА ДЕТЕТО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2013 ГОДИНА

Автори:

М-р Елизабета Марковска Спасеноска

М-р Марија Нашоковска

Издавач на публикацијата:

Коалиција на младински организации СЕГА, јули 2014;

Извршен Директор: Зоран Илиески

Дизајн и техничка подготовка:

Даниел Иваноски

